

Jurs Cybuļs, Lideja Leikuma

LATGALĪŠU ĀBECĒ
(lementars)

**Iz tom jaunom atlasem lai ir vysi myusu cereiba i par
jom lai mes vysvairuok guodojam. Izaugs lelys atlasis, tod
ari vacim kūkim jūs pakrieslī byus loba atpyuta.**

Kazimers Skrynda

Jurs Cybuļs, Lideja Leikuma

LATGALĪŠU ĀBECĒ *(lementars)*

Pirmuo daļa

Eksperimentāla mācību grāmata divās daļās
Atļāvusi lietot Latvijas Republikas Izglītības ministrija

Lielvārde 1992

“Latgališu ābece (lementars)” ir latgaliešu literārās (rakstu) valodas mācību grāmata, kuras pirmizdevums iznāk divās daļās, t.i., divās grāmatās. Šī mācību grāmata noderēs pamatskolas un vidusskolas skolēniem Latgalē un citos novados, bērniem un vecākiem, kas vēlas runāt, lasīt un kopt savas mātes un tēva valodu, valodniekiem un citiem interesentiem.

Grāmata ir savdabīgs uzzīņu krājums par vienu no Latvijas vēsturiskajiem novadiem – Latgali – un tajā runātās valodas īpatnībām arī salīdzinājumā ar latviešu literāro valodu, tāpēc skolotāji to varēs izmantot latviešu valodas un literatūras, tēvzemes vēstures, dabas mācības un ģeogrāfijas stundās ne tikai Latgalē, bet arī citos Latvijas novados.

Visiem, kas interesējas par Latgali un latgaliešu literāro (rakstu) valodu.

Zinātniskie konsultanti: filoloģijas zinātņu doktors *Antons Breidaks*,

filoloģijas zinātņu kandidāte *Anna Stafecka*.

Mākslinieks *Jānis Gailums*.

Redaktore *Ruta Bokāne*.

Grāmatas datumsalikuma veidotāji: *Aivars Gribusts, Ivars Lukašūns*.

© Juris Cibulis, Lidija Leikuma, 1992

© Mākslinieks Jānis Gailums, 1992

© Ievadraksts, Anna Stafecka, 1992

SATURA RUODEITUOJS

Priekšvards	4
Par mums (myusim) i myusu volūdu	6
VUICOMĒS BURTEŅUS	
a A, ai Ai, au Au	12
ā Ā	18
b B	20
c C	22
č Č	24
d D	26
dz Dz	28
dž Dž	30
e E, ei Ei	32
ē Ē	36
g G	38
i I, ie Ie, iu Iu	40
ī Ī	46
y, yu	48
j J	52
k K	54
l L	56
ļ Ļ	58
m M	60
n N	62
ņ Ņ	64
o O, oi Oi	66
p P	70
r R	72
s S	74
š Š	76
t T	78
u U, ui Ui, uo Uo	80
ū Ū	86
v V	88
z Z	90
ž Ž	92
f F	94
h H	95
Meikļu atminējumi	96

Cīnejamī Latgolys školuoṭuoji i školāni!

Latgolā jau vairuok nakai pusgodsymta školuos nateik vuiceita latgalīšu literaruo (rokstu) volūda, kurai te nūzeimeiga vīta beja Latvejys breivvaļsts laikūs leidz 1934. godam. Ari pošlaik latgalīšu bārni vysus muoceibu priķšmatys vuicuos latvīšu literarajā volūdā (atsevišķuos vītuos pat krīvu volūdā) i vysbīžuok nazyna, cik eisti lels ir myusu literarais montuojums, napazeist sovu rakstniķu, kulturys darbinīķu, vaļstsveiru. Cytu Latvejys nūvodu latvīšūs taipat veiduojuos priķšstots, ka kulturys dzeive ir ritiejuse vysur cytur Latvejā, tikai na Latgolā (tai sastuodeitys ari leidzšinejuos školuo muoceibu gruomotys). Nu jau zynom, ka latgalīšu raksteibys, jūs kulturys montuojuma nūklusiešona latvīšu tautu nav darejuse ni vīnuoṭuoķu, ni laimeiguoķu, bet gon veicynuojuose Latgolys latvīšu puorsatautoošonu, vuojuojuose jūs saitis ar tāvu zemi.

Tagad otkon vyss ir pošu rūkuos, bet puorruovums ir bejs gars. Atsagrīžūt pi latgalīšu raksteibys tagadejā Latgolys školā, suoksim nu mozumeņa: vuiceisimēs skaiteit, raksteit latgaliski piec tam, kod tū muocēsim dareit vysai latvīšu nacejai kūpeigajā sazinis formā – latvīšu literarajā volūdā. Vuiceisimēs latgalīšu literarū (rokstu) volūdu fakultativajuos stuņdēs i puļceņūs, latvīšu volūdys i literaturys atsevišķuos stuņdēs, izmontuosim tū nūvoda muoceibys i cytu priķšmatu stuņdēs, cikom tei paliks par dabisku i naatjamamu sastuovdaļu vysuos myusu školuos i sabīdrīškuos dzeivis nūrisēs!

Jamūt vārā vysu augšuoķ saceitū, itei ābece veiduota na kai parostuo pyrmmuoceibys gruomota bārnim, kuri vyspuor namuoķ skaiteit, bet kai paleigs tim, kuri suoķ skaiteit latgaliski. Jei ari nūderēs kai nalels izzinis olūts par Latgolu i juos volūdu vyspuor (ari saleidzynuojumā ar latvīšu literarū volūdu).

Ābecis pyrmajā gruomotā “Vuicomēs burteņus” piec tradicionalūs burtu muoceibys pīmāru lykts tematisks teksts, kurā īspieju rūbežuos dalaseiti vuordī i formys ar vuicomū burtu voi burtu kūpu. Atvāruma ūtrajā pusē dūtajuos parunuos, meiklēs i cytaižuok tautā īsaguojušūs teicīņūs taipat byus atrūnāma vuicomuo grafema. Pīmāri atlaseiti gon nu publicātūs materialu, gon taidi, kuri rokstu olūtūs vēļ nav pasaruodejuši. Pīvīnuotī vītu nūsaukumi dūti vītejā izrunā, kurai byutu juopīmāroj ari raksteiba. Toponimi atlaseiti gon piec jūs administrativuo i kulturviesturiskuo

nūzeimeiguma, gon ari skaņu sastuova dieļ. Zeimiejumi illustrej gon tekstā, gon saisteitajūs izteiciņūs atrūnamuos realejys. Jī taipat dūd īspieju izvērst sarunu klasē na tikai par tekstā dūtū temu vīn.

Gruomotys ūtruos dalis nūdaļā “Runa i raksteiba” tiks dūts puorskots par latgalīšu rokstu volūdys atbiļsmem runuotajai volūdai (voi atškireibom nu tuos), izplateituokīm skaņu puorveidojumim. Cikom vēļ nav myusdīneigys latgalīšu gramatikys, itei nūdaļa var byut par paleigu literarajā latgalīšu raksteibā.

Nūdaļā “Latgolā i cytur Lātvejā” byus puorskots par golvonajom Latgolys latvišu runys i raksteibys atškireibom nu kūpnacionaluos sazinis formys. Tepat dūti vyingrynuojumi Latgolys latvišu artikulacejys īpatneibu mazynuošonai (voi vysmoz tūs apzynuotai apjauššonai), runojūt latvišu literarajā volūdā.

Nūdaļā “Volūdys rūtalis, volūdys spāks” nadaudz mieginuota ruodeit latgaliskuos izteiksmis boguoteiba, kai pyrmū likūt formys i vuordus (leīdz ar tū īsokūt tūs par literarū normu), kurus lītoj plašā Latgolys izlūkšņu arealā. Vuordu dalejums tematiskuos grupuos i pīvīnuotī vaicuojumi (vītom daudzpunktis) temys turpynuošonai var nūderēt par īrūsmi ari školāna pietnīciskuo dorba izstruodei par dzymtuo nūvoda volūdu.

Ar ābecis materialu īspiejams struoduot atškireiga vacuma školānu grupuos, suocūt ar burtu, atsevišku vuordu, folklorys materialu skaiteišonu, īgaumiešonu i sarunu par zeimiejumim pamatškolys jaunuokajuos klasēs, beidzūt ar viersizlūkšņu skaņu, formu, leksikys apzynuotu vuceišonūs školuojuoja vadeibā videjuos i vacuokuos klasēs. Rakstureīgūs izrunys īpatneibu mazynuošonai, Latgolys latvišim runojūt kūpnacionalajā sazinis formā, uzmaneiba byutu pīvieršama vysuos vacuma grupuos.

Pi ābecis vēļ ir struoduojuši volūdnīki A. Stafecka (vysvairuok pi tekstu) i O. Breidaks (konsulteļūt par volūdys i raksteibys vaicuojumim). Lels paļdis jīm i vysim cytim vuordā nasauktīm paleigim!

Liktiņš ir liems atdzimt latgalīšu literarajai (rokstu) volūdai kai vīnai nu saknem, kura baroj latvišu tautys dzeiveibys kūku. Sorguosim sovys saknis, i lai Dīvs mums paleidz!

Jurs Cybuļs, Lideja Leikuma

Par mums (myusim) i myusu volūdu

Kas mes eisti asam – latgali, latgališi, latviši?

Vuordu *latgali* zynuotņiki tradicionali atteicynoņ iz senejū latgaļu ciļti, kura apdzeivuoja tagadejū Latgolu i Vydzemis zīmeļaustrumu daļu.

Vuordi *latgališi* i *Latgola* (tuos tagadejā izpratnē) ir jauni, tūs suoce lītuot tikai 20. godu symta suokumā i ari myusu dīnuos attīcynoņ iz vīna Latvejys nūvoda – Latgolys latvišim. Latgališi ir taidi poši **latviši**, kaidi ir myusu tautiši cytūs Latvejys nūvodūs.

Kai saukt myusu volūdu – runuotū i rokstūs lītuotū? Te vajadzeiga garuoka atkuope.

Ar myusu latvišu volūdu ir taipat kai ar tautys tārpu – kotram nūvodam tei ir sovaiduoka. Pat atseviška pogosta voi draudzis rūbežuos jau var saklauseit volūdys atškireibys nu kaimiņu. Nalelā apvydā (parosti vīnā pogostā) runuotū volūdu zynuotņiki sauc par *izlūksni*. Radņiceigys, leidzeigys izlūksnis kūpā veidoj *dialektu*. Tagadejā Latvejā ir puori par 500 izlūksņū, kurys apvīnoņ trejūs dialektūs : vyds–, lībiskajā i augšzemņiku.

Vydsdialektu runoņ Vydzemis videjā daļā, Zemgalis leidzonumā i Kūrzemis daļā, kas atsarūn iz dīnvydim nu Kuldīgys.

Lībiskū dialektu runoņ zīmeļrītumu Vydzemē i Kūrzemis zīmeļū daļā.

Augšzemņiku dialektu runoņ Vydzemis austrumu daļā, Zemgalis austrumūs voi tai sauktajā Augšzemē (Sielejā) i vysā Latgolā. Austrumu Vydzemis i Latgolys izlūksnis ir senejuos latgaļu ciļts volūdys turpynoņjums.

Videjuo i lībiskuo dialektu runuotuoņus sauc ari par **lejšemņikim** voi **lejys latvišim**, bet augšzemņiku dialekta runuotuoņus – par **augšzemņikim** voi **augšlatvišim**.

Ar izlūksni i dialektu saprūtām **nanormātus** volūdys paveidus, kuri pa-stuov tikai runys formā. Tī ir lela kotrys volūdys boguoteiba i paleidz kuplynuot kotru rokstu volūdu.

Iz dialekta (izlūksņū kūpuma) pamata nūteiktūs viesturiskūs apstuokļūs veidojās rokstu* (literaruo) **volūda**, kuru kūp i normej.

* Daudzys tautys ar nūzeimi 'literaruo volūda' lītoņ terminu **rokstu volūda**. Latvišu volūdnīceibā pādeļū lītoņ ar nūzeimi 'literaruos volūdys rokstu forma' voi 'rokstūs lītuotuo volūda'.

Literarajai volūdai parosti ir **runys** i **rokstu** forma, i tei ir sazinis leidzeklis vysai tautai. **Vysys Latvejys latvīšimtei** ir kūpnacionaluo latvīšu literaruo volūda, kas ir ari myusu vaļsts volūda. Literarajai volūdai ir **apzynuoti normāta** gon **runys**, gon **rokstu** forma.

Pasauļa volūdu viesturē zynomi daudzi gadīni, kod vīnai tautai izaveidoj divys voi vairuokys raksteibys tradicejys (rokstu volūdys). Tai, pīmāram, Igaunejā divys rokstu volūdys roduos jau 16. godu symtā i pastuovēja leidz 19. godu symta 70. godim. Divys rokstu volūdys (17. g.s. pat treis) pazeist ari lītuvīšu volūdys viesture.

Ari myusu dīnuos daudzom tautom ir vairuokys literaruos tradicejys (vuocu volūdā, pīmāram, četrys, armeņu volūdā – divys i tml.).

Latvejā ari ir divys raksteibys tradicejys, kurys veiduojušuos iz lejys i augšlatvīšu runuofuos volūdys pamata.

T.s. *latvīšu literaruo volūda* aizasoce 16. godu symtā, i pyrmūs latvīšu gruomotu pamatā beja lejys latvīšu runa. 18. godu symta suokumā (atsevišku fragmentu veidā – 17. gs. beiguos) iz augšlatvīšu runys pamata suoce veiduoīs ūtra latvīšu raksteibys tradiceja voi tai sauktuo *latgalīšu rokstu volūda* (*latgalīšu literaruo (rokstu) volūda*). Latgola tūlaik beja ar vaļsts rūbežu škierta nu puorejūs latvīšu apdzeivuotuos teritorejys.

Runuodami par dzymtūs Latgolys latvīšu volūdu šudiņ, parosti litojam terminu **latgalīšu rokstu volūda**, par tū ka myusu **runys forma nav normāta**, t.i., mes runojam kotrs sovā izlūksnē.

Latgalīšu rokstu volūdā ir nūdrukuots ap 2500 vysaidu izdavumu. Pyrmuo gruomota – 1730. goda katuoliskūs dzīšmu kruojums – leidz myusu dīnom nav sasaglobuojuse. Nuokušuo – 1753. godā izdūtais evaņģeleju tulkuojums – ir saglobuota. Obu gruomotu guoduotuojs latvīšim ir jezuits Juoņs Lukaševičs (*Joannes Lukaszewicz, 1699 – 1779*), kūpā ar cytim goreigīm darbinīkim. Juo veiduoīuo raksteiba, piec pūļu volūdys parauga, sasaglobuoja leidz pat 20. godu symta suokumam. Tū kūpe i pylnveiduoja cyti misionari, seviški Mikeļs Rots (*Michael Rott*). 19. godu symta suokumā suoce veiduoīs ari latgalīšu laiceiguo literatura, kuru vyslobuok puorstuov Jezupa Akeleviča (*Jozef Akielwicz*), Jezupa Macileviča (*Macilewicz*) dorbi, Gustava Manteifeļa (*Gustav Manteuffel*) kalendari.

Tyka guoduots ari par muoceibu gruomotom – ābecem, gramatikom, vuordneicom.

Rūseigū dorbu puortrauce drukys aizlīguma pūsms (1865. – 1904.), kod Latgolā nadreikstēja raksteit, drukuot i lītuoī gruomotys ar latiņu burtim; šejinis latvīšus ceņtēs puorkrīvuot. Tūmār Latgola nūturēja sovu latviskumu.

Nūturēja ar katuoļu Bazneicys styngrū praseibu bārnim muocēt skaiteit lyugšonu gruomotuos ar latinisku raksteibu, ar muotis školu pi rateņa, ar tai sauktajom “direktorkom” – sīvītem, kurys staiguoja pa sātom, vuceidamys bārnus skaiteit. Latgolā atsateisteja ari **rūkroksta literatura** (Andryvs Jūrdžs i cyti). Naaizmierssim, ka **tys vyss nūtyka laikā, kod pi puornūvoda latvišu beja nacionaluo atmūda plynā plaukumā.**

Kod Pīterpilī studiejūšo latgališu inteliņce ar Fraņci Kempu priķšgolā atkaruoja myusu drukuotuo vuorda breiveibu, suocēs straujs latgališu presis i literaturys izplaukums. Vysleluokuo izplaukuma periodi beja: Latvejys breivvaļsts pūsms leidz 1934. godam, divi (1943., 1944.) godi Daugavpilī vuocu laikā i pieckara emigracejys pūsms Vuocejā, pasateicūt Vladislava Luoča pošaižlīdzēigajai izdevieja darbeibai.

Ar drukys aizlīguma atceļšonu 20. gs. suokumā suocēs ari aktivs latgališu rokstu volūdys **normiešonys** dorbs. Vysvairuok par raksteibu ir guoduojuši Ontuons Skrynda i Pīters Strods. P.Stroda vadeibā atjaunynuotū raksteibu izmontuojom leidz pādejam laikam.

Itamā ābecē lītuotuo raksteiba ir tei pošā t.s. “P.Stroda ortografeja”, bet ar vairuokim jaunynuojumim. Īvīstūs jaunynuojumu nūlyuks – rokstu volūdys tyvynuošona tautys volūdai.

Tyvynuojumi tautys volūdai ir itaidi:

1) divskaņš *uo* raksteits ar *uo*, navys ar *ō(muosa, na mōsa)*; *ō* raksteits tod, kod teik runuots garais patskaņš (pīmāram, izsauksmis vuordā *ō-ō-ō*);

2) lītuots divskaņš *ie* tymūs vuordūs i formuos, kur tū runoj pamatā vysā Latgolā (*pierts, viesture, biernešš, es sieju*, navys *pērts, vēsture, bērnešš, es sēju*);

3) škierta divskaņu *yu* i *iu* raksteiba (*pyune, iudiņš, navys yudiņš*);

4) piec leidskaņu *p, b, m, v* daudzskaitļa genitivā nateik lykts apostrofs (*upu, zemu, na up'u, zem'u*);

5) atseviškūs gadiņūs – vīnskaitļa i daudzskaitļa genitivā (*zaķa, zuoģa; zaķu, zuoģu*), vīnskaitļa dativā (*zaķam, zuoģam*), daudzskaitļa akuzativā i lokativā (*zaķūs, kuģūs; zaķūs, kuģūs*) teik raksteits *ķ, ģ*, par tū ka literaruos normys varianti ir gon formys *zača, zuodža; začu, zuodžu; začam, zuodžam; začus, zuodžus; začūs, zuodžūs*, gon ari augšuok mynātuos, bet *k* voi *g* ir daudz naprecizuoks reali runuotuo meikstynuotuo *k* voi *g* apzeimiejums (parostajā raksteibā) nakai *ķ* voi *ģ*, kurs pīdavom ļaun precizi pasaceit vuorda nūzeimi (saleidzinojit daudzskaitļa genitivus vuordim *kaku* i *kaķu; geologu* i *geoloģu* i tml.);

6) bīžuok nakai leidz šam izlaists patskaņš *i* golūtnē *-is* gadiņūs, kod tys natraucej saprast gramatiskū formu (*lasejs*, na *lasejis*; *ezs*, na *ezis*; *ļauds*, na *ļaudis*; atseviški byus raksteits *acs* i *acis*, bet *pylnys acs osoru* i tml.);

7) lītuota golūtne *-ys* voi *-is* sīvīšu dzimtis lītvuordu vīnskaitļa genitivā i daudzskaitļa nominativā i akuzativā (*ustobys*, *zemis*, bet na *ustobas*, *zemes*);

8) lītuota izskaņa *-eja* (*Latveja*, *gimnazeja*, navys *Latvija*, *gimnazija*);

9) saikļa *un* vītā gondreiž vysur lītuots *i*;

10) prīvuorda *uz* vītā lītuots *iz* (*iz ceļa*, navys *uz ceļa*); prīdiekļa *uz-* vītā vairumā gadiņu ari lītuots *iz* - (*izdeiga zuole*, *izlēce saule*, *izkryta snīgs*, navys *uzdeiga*, *uzlēce*, *uzkryta*; bet *uzvuords*, *uzskots*);

11) lītuots prīvuords *da* (*da upei* (*upis*), navys *leidz upei*) i prīdieklis *da-* (*dalīt iudiņa*, navys *pīlīt iudiņa*, kai vysbīžuok raksteits *leidz* šam, nasaverūt, ka vuords *leidz* ar tū daboj cytu nūzeimi: *dalīt nūzeimej 'dalīt kluot'*, bet *pīlīt* - '*pīlīt pylnu*');)

12) lītuotys paraleformys (sūplok voi puormaiņus) gadiņūs, kod obu izplateibys areals izlūksnēs ir lels (*kači* // *kaki*, *zuodži* // *zuogi*, *eju* // *īmu*, *skoluoju* // *skolovu*, *es runuotum* // *es runuotu*, *muša* // *myusa*, *buļbe* // *gulbe*, *ēvelēt* // *ābļavuot*, *mulda* // *necva*, *myzlys* // *muzlys*, *rokumi* // *badumi*), lelu daļu nu tom īsokūt lītuot kai literaruos normys variantus;

13) lītuoti daudzi latgališu vuordi i konstrukcejys, kuri leidz šam tykuši aizstuoti ar lejys latvīšu vuordim i konstrukcejom (*cikom*, na *komer*; *atīt*, na *atnuokt*; *par tū ka*, navys *tuopiec ka*; *kū* - *tū*, navys *juo* - *juo*; *ka jo* vītā (*ka nazyni*, *narunoj*, navys *jo nazyni*, *narunoj*); *nu patmaļu* nu *patmalem* vītā i tml.).

Latgališu rokstu volūda (latgališu literaruo (rokstu) volūda) piec garuoka puortraukuma Latvejā atsuokuse funkcionēt 20. godu symta 80. godu beiguos. "Latgališu ābece (lementars)" ir pyrmuo jaunuo muoceibu gruomota tim, kuri grib lobuok īsavuiceit sovu tāvutāvu volūdu.

Anna Stafecka

VUICOMÈS
BURTENUS

Latgalīšu alfabets

aA āĀ bB cC ċĊ

dD dzDz džDž eE ēĒ

fF gG hH iI īĪ

jJ y kK lL ,L

mM nN ņŅ oO pP

rR sS šŠ tT uU

ūŪ vV zZ žŽ

da	ar	art	nas – danas – panas – sanas
ka	kar	ars	vad – davad – pavad – savad
na	par	sars	atnas – nanas apar – naapar
pa	var	vars	atvad – navad atar – naatar

kola – sakola	mola – samola	sola – sasola
losa – salosa	kosa – nakosa	

azars	kalada	syta – sasyta
azarmaļš	palāda	sasyta – nasasyta

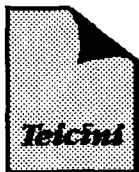
Pavasari ar. Parosti suoc art apreli. Ogruok ora ar zyrgim. Tagad ar ari ar traktorim. Kai kurs var, tai tys apsaar.

Aramine natuoli nu azara. Azara asari. Azara ari solys - vina lela, utra nalela.

Vysvairuok solu Latvejā ir Eša azarā. Voi vari pasaceit, cik? Kai sauc jyusu tyvuokū azaru? Voi jymā ari ir kaida sola? Cik ilgi pavasari azarā ir lads?

Kod jyusu pusē apsaar?

Abrine, Adamova, Aglyuna, Ambeli, Ancāni, Arendole (ari Randavka), Asāni, Ašari, Ataša (upe), Atašine. Baltāci, Klagāci, Makašāni, Narata (upe), Plataci, Vagali.

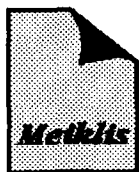
Ar lizeiku baroj, ar kuotu acs boda.

Loba daudz navajag.

Navasalam vaicoj, vasalam dūd.

Vīna bāda na bāda.

Vīna pagale nadag.

Akmiņa kuojs, kūka vādars, cysu capure golvā.

Atsaguozs loba gaida.

*Atskrēja leidaka, aizskrēja leidaka, sasola Daugova
skanādama.*

*Malns kai valns – navā valns, rūk kai cyuka – navā
cyuka, skrīn kai putns – navā putns.*

ai – ai – ai!

vai – vai – vai!

gaiss laime

maiss saime

kai

lai

tai

šai tai

kaida – kaidai

taida – taidai

šaidai

taidai

nikaids

sovaids

vysaids

aiz – aizdors – aizkors – aizupe

aizlaist – aizalaist

aizkaiseit – aizakaiseit

aiztaiseit – aizataiseit

graiza

laiza

maize

airs – airēt

laipa – laipuot

kaisa

maisa

taisa

Aizvakar beja Aizgaviens. Aizgavienī vajag vyzynuotīs i laistīs nu kolna, lai vosorā garuoki lyni augtu. Aizviejā sylts. Aišpūru bārni vyzynuojuos, cikom sauleite aizalaide aiz meža. Tūlaik tik aizguoja iz sātu. Ai, cik labi, ka sāta tepat aiz kolna.

Aizalaide sauleite aiz kaļneņa,

Aizasāda muoseņa aiz gaļdeņa.

Aišpūri,

Aivīkste,

Aizkaļne,

Adinaite,

Aizupe.

Laizāni,

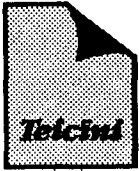
Raipole,

Subinaite,

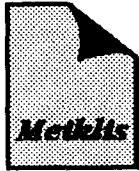
Vaivodi,

Valaini,

Vuornaiši.

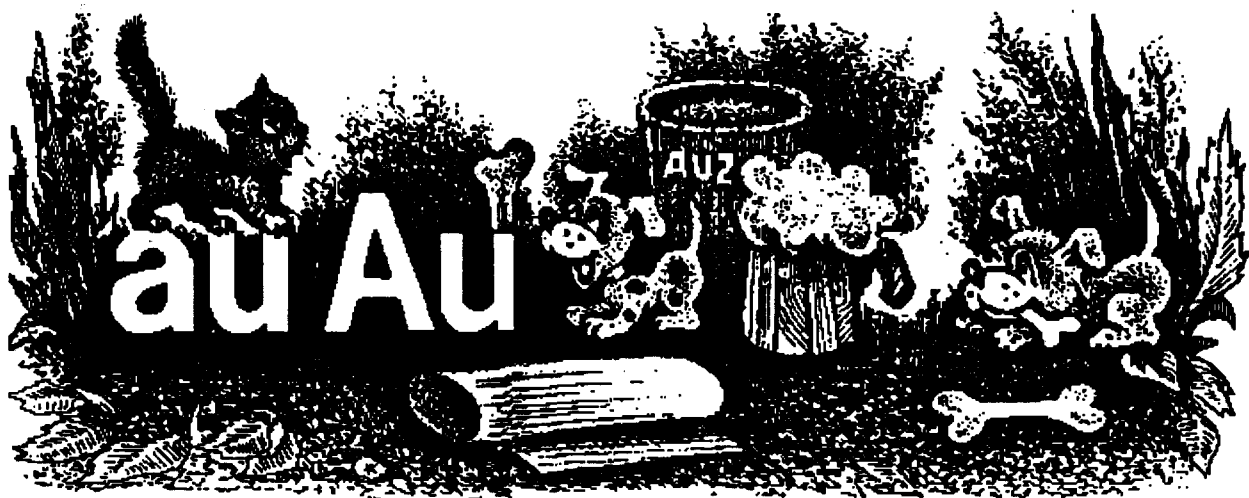

*Gaida kai kaidys Leldinis.
Gaidi gaiļa, ūlu izdiejūt.
Kaidis calms, taida atlase.
Kaidis putns, taida dzīsmē.
Staigoj kai vysta ar nūlaistim spuornim.*

*Braucu, braucu, slīdis nav, cārtu, cārtu,
skaidu nav.
Kai sauc mežā, tai i sātā.
Nūmirs skaistuoks nakai dzeivs.
Vacai buobai vysi klonuos.
Vairuok zemē caurumu nakai dabasūs zvaigžņu.*

au – au!
 ņau – ņau!
 vau – vau!

auss
 rauss

kauss
 sauss

aust
 raust

auzys
 auzaitē

aut – aunu
 bļaut – bļaunu
 maut – maunu

grauzt
 lauzt

kauls
 prauls

nauda
 rauda

maule
 saule

raut – raunu
 šaut – šaunu

kauns – jauns – sprauns
 jauki – lauki – tauki

gauduot
 grauduot

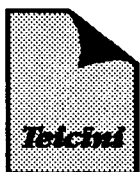
augusts

braukt – saukt
 braucīns – saucīns

rauduot
 rauduļs

Mama auž audaklu. Audaklam ir audi i mati. Aužamūs dīgus sauc par matim. Goldautus auž lynu matūs i audūs. Dečus auž nuotynajūs matūs ar vylņys audim. Auž ar saudekli (colonku). Saudeklē īlīk vydā saivu ar pīteitim audim i ver caur matim. Ogruok vysys drēbis beja sovys austuos.

Audreni, Augšpiļs, Auleja, Auzāni, Cauni, Kauškali,
 Laudars, Rauniši, Saukāni, Sauna, Skrauči, Šaurumi.

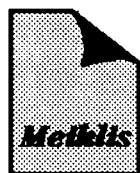
Jauna slūta teiri slauka.

Kai mežā sauc, tai atsasauc.

Kas tāva i muotis klausu, tam maizeite gausa.

Kauns kaulu nalauž.

Kauns na dyumi, ocu nagrauž.

Ar vīnu rūku pļauņ, ar ūtru – svīž kaudzē.

Desmit kazeņu kaudzeiti grauž.

Kas aug bez rauga (bez mīļu)?

Krauklis skrīn, tauki tek.

Syt i dauza, koleidz vysa mīsa sausa.

ā – ā – ā!
gā – gā – gā!
krā – krā – krā!

dāls
tāvs

jā!
nā!

pārņ
aizpārņ

ād
atā!

atslāga
valāna

bārzs – bārzā
sāta – sātā
svāta – svāts

sāks – sākā
asāks – asākā
pasāgs – pasāgā

palāns
talāns

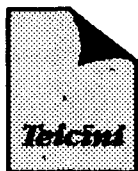
kačalāns
suņalāns

uorā – vydā
viersā – zamuškā

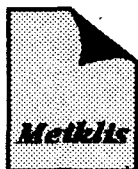
Pi sātys asāks. Asākā tāvs pļauņ sāku. Bārni nas sāku talānam iz klāvu. Lobs sāks dreizi apsaād, nalobs – vēļ dreizuok atsaād. Talāns sāku ād gordu muti.

Pi klāva valāna. Iz valānys palāns. Mozais kačalāns giun palākū palānu. Palāns ībāg zam klāva. Pabādoj nu, kačalān!

Antāni, Butāni, Glaudāni, Jurāni, Kaļvāni, Krumpāni,
Putāni, Rimšāni, Rudāni, Rudzāti, Sprydzāni, Tymāni.

*Kas pādejais maisā, tys pirmais uorā.
Kod kačs sātā, tod pelis olā.
Paādušais naādušuo nasaprūt.
Syvāna maisā nivīns napierk.
Tāva sāta myužam svāta.*

*Augstā kolnā rūze zīd.
Mārgu izvad, krāsls palik.
Mežā dzims, mežā audzs, īt iz sātu klaneitūs.
Pylns klāvs zyrgu, vysī nūkvāpuši.
Raud kai bārns – navā bārns,
smejās kai cylvāks – navā cylvāks.*

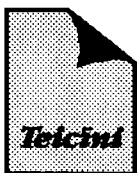
bē – bē – bē!	bet	obi	bāda	abāds	bērt
bī – bī – bī!	bez	obys	nabāda	dabuot	bieru
				bāduot	bieri
babrs	bite – bize – bīži				bēre
buļbe – buļbis	bubuļs	bryuns	biert		
buoba – buobys	bumbuļs	bryunale	bierst		
bumba – bumbys	burbuļs		byra		
bazneica	beibele	būrkuons	grab		
bazneickungs	burts – burtneica		klab		

Suodā bolti i bryuni bišu avili. Syltuos dīnuos ap jim bišu ka bīzs. Dorba bitis nas madu, losa putekšņus, taisa vosku. Nu bišu voska ļauds taisa svecis.

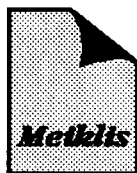
Ari Baibys babeņa Buorbola bīži lej svecis dieļ bazneicys. Pīcpadsmytā augustā jei vysod brauc iz Aglyunu i dadzinoj svecis bazneicys duorzā.

Aglyunys bazneica ir myusu mozuo bazilika. Iz baziliku svātkūs vad ari bārnus. Vysbīžuok jī brauc kūpā ar mameņom voi babeņom. Voi tu kod navīn esi bejs Aglyunys bazneicā? Kur ir jyusu tyvuokuo bazneica? Kod i kas jū ir cieļs?

Babri,	Baļbinova,	Baļtinova,	Bambāni,	Bikernīki,
Bokuoni,	Bolvi,	Borkova,	Bradaiža,	Breidaki,
Bukmuiža,	Buoleni,	Buozova.		

*Baileigū i pi bazneicys syt.
Bods na bruoļs – nagaida.
Boguots dora kai grib, nabogs – kai var.
Mozi bārni – moza bāda, leli bārni – lela bāda.
Veseleiba lobuoka par boguoteibu.*

*Bez lūgu, bez durovu ustoba, bet pylna ļaužu.
Bolta bazneica, sorkoni atspaidi.
Bolta ganeiba, malni lūpeni, kas muok ganeit, tam labi.
Četri bruoleiši vīnā dūbeitē boltu tacynoj.
Sorkons veireņš, zaļa buordeņa.*

cip – cip – cip!	calms	cārmyuška	ceļš	cept
cuk – cuk – cuk !	capure	cārt	ceļt	ceplis
cierst	cik	cīlova	cylvāks – ciļviēcēš	
ciervs	cipars	cītara	cyuka – ciuceņa	
ciertīns			cysa – ciseņa	
cuoļs	acs – acis	ceists – ceinēt – ceinakls (leidums)		
acteņa	luocs	lāc	braucit cīmā!	
tacteņa	suocs	lēc!	braucit paceli!	

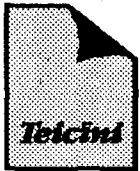
Calmuojs. Vacaistāvs calmuojā cārt calmus. Ciervs biži īsacārt calmā: ciertiejs pavacs. Cytus calmus vacaistāvs lauž uorā.

Iz vīna calma asti cyloj cīlova. Ap calmu ceļminis. Ceļminis var vuoreit i ēst. Aiz calmuoja aug ari ciucinis. Tuos suolej zīmai.

Calmuojā daudz meža cyuku rokumu (badumu). Cyukom cīši pateik sakneitis.

Natuoli nu calmuoja cārmyuškys i eglis. Eglēs daudz cierkužu. Par cierkužim prīcojās dzeņs.

Cakuli, Catlakši, Cārmyns (azars), Cirši, Cybla, Cybuli, Cyrms (azars), Cyskuodi, Cucuri. Kacari, Luocupi.

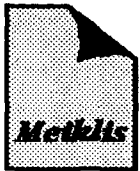
Cakuls kai cīlovai, daguns kai stykutam.

Caurys bucys napīlīsi.

Cik cyuka dabasu atjādž!

Cyuka dubļus vysod atrūn.

Nu kolna i cyuka rysaks.

Caurums iz cauruma, caurums caurumā,

caurums caurumu aiztaisa.

Cierst gon cārt, bet skaidys nalāc.

Cylpa cylvā, mozga nivīna.

Četri bruoli skrīn pa ceļu, cyts cyta nadadzan.

Luoseica caur zedini lūžņoj.

čak – čak !
 čik – čik!
 čuk – čuk !

čaukst
 čyukst

čierkst
 čirkst

čakste
 čurkste

čeikstēt
 čipstēt

čab
 čib

četri
 čeče

čāpstynuot
 čāpuot

dečs – deči
 kačs – kači

puče – pučis
 začs – zači

svece – sveču
 zeče – zeču

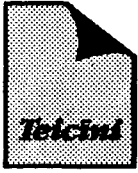
čyuska

čučet – čučumuiža – čučiešona – čučātuojš

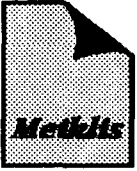
Duorzā šyupoj golvys saulispučis, rudzūs zīd rudzupučis. Meža molā lozdys. Zam cytu lozdu zaļoj zača kuopusti. Zorūs redzim padaudz čeču. Kotrā čečē pa četri rīksti voi vairuok. Rudinī byus kuo laseit!

Tagad losom čymynus tejai. Natuoli suoc čakstynuot čakste: “Čak–čak–čak!” Zuolē nazkas čab. Ka tik nabyutu čyuska! Pi cārmyuškys aizačīpst putneņš, gaisā pasaceļ čurkstis. Vysu namīru, izaruoda, sacieļš kačs.

Čači, Čakši, Čaupi, Čenčupi, Čušli, Iča, Mači,
 Pelieči, Plyučī, Poči, Sleipači, Vaičuli, Zači.

*Čačynoĵ kai žogota; čakstynoĵ kai čakšs.
Čāguons čāguonam draugs.
Čierkst kai cierciņš iz puorta.
Čorts čortam i kūrpis šyun.
Kū kači glauda, tū kupri ceļ.*

*Četri bruoli sēd vīnā cītumā, pīktais īt izlaistu, bet pats
teik īškā.
Četri taisa vītu, divi ruoda guni, vīns pats atsagulst.
Čyusku lūka, čyusku staipa, čyuska pierstūs nakūž.
Ni čab, ni čaukst.
Siļče iz siļčis, tauki pa vydu.*

dieļ
dēt – dieļ
dūt – dūd

dīna
dīnvydi

duorgs
duorzs

dūd Dīveņ!

divi – divpadsmīt
deveni – deņņpadsmīt
desmit – divdesmit

Dīvs – dīvnoms
dvaša – dvēsele

drava dyrvuons
dryva driči

nadūd Dīvs!

degt – dadzynuot
izdaga – dagums
dyumi – dyumuot

dorbs – dorba dīna
decembris

dundurs – pundurs
speid – spīd!

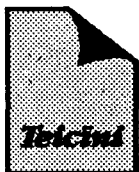
vad – vede – vediejs

Sābru Dadaušs ar dālu Doni struodoj dravā. Dorba daudz. Dravā divpadsmīt aviļu.

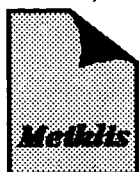
Aviļūs mads. Lai dabuotu madu, bitis juodyumoj ar dyumim. Dyumim dadzynoņ praulus. Doņs jam praulus, sadrupynoņ pa drupeitei i līk dyumeklī. Tod jys apdyumoj bitis. Tagad tāvs var dabuot madu.

Mads ir gords i veseleigs. Madu pa druskai byutu juoād kotru dīnu. Mada nikod daudz navar apēst. Ari mads dreiž atsaād.

Dagda, Daugova, Daugavpiļs, Dekšuore, Dekteri,
Drycāni, Dubna, Dudari, Dudell, Dundys. Medni.

*Dora dorbu kai ar cymdim.
Dori kū dareidams, apdūmoj голу!
Goduos i oklai vystai pa gryudam.
Kod vacs navaid, kod mozs naraud.
Ni zyrgs kod kuru apād, ni meita kod vysus dorbus padora.*

*Divi silis, divi škilys, kotla dybyns, gaiļa daguns.
Divi vylki stuov, treša – lopsa – doncoj.
Divys muosys tynās vīnā dečī; kod vīna ceļās, ūtra zyud.
Ladu vydā leidaka skraida.
Kas tys taidis ir? – Divi sper, divi dur, divi myn, vīns syt,
vīns kūž.*

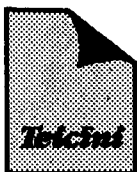
dziņ – dziņ!	dzimt – dzimtime	dzeit – dzonoj	dzyna
dzeņš	dzeivuot – dzeive	dzenēt – dzenej	dzyra
dadzynuot	dzert – dzirdeit	dzonuot – dzan	dzysa
kladzynuot	mīgs – mīdzeņš	leidza	līdz – līdze
mydzynuot	snīgs – snīdzeņš	leidzeigs	klīdz – klīdze
		leidzynuot	mīdz – mīdze
dzeļzs – dzeļžceļš	dzaguze – dzylna – vuolyudze		
dziļš – dziļums	dzeja – dzejnīks – dzejjūšs		dadz
dzīsmē – dzīduot	dzēle – dzēļdeit – dzēļt		sadz

Mežā dzeivoj dzylnys, dziļneiši, dzeni, dzaguzis, vuolyudzis. Dzylnys valk, dzaguzis kiukoj, vuolyudzis klīdz, dzeni kaļ.

Vuolyudzis ir dzaltonys. Juos klīdz zam leita. Vuolyudzem Dīvs aizlīdze dzert upis voi azara iudini. Juos napaleidzēja cytim putnim i dzeivinīkim, kod vajadzēja rakt upi. Vuolyudzis padzer tik leitā voi rosā. Par tū juos klīdz leita.

Dzērvīs dzeivoj pūrā. Daudzūs pūrūs daudz dzērvīņu. Dzērvīs kņuoboj dzērvinis. Rudinī dzērvīs, laizdamuos iz syltajom zemem, klīdz: “Krū–krū–ū–krū!” Tod dzērvu vysim žāl.

Dzalbi, Dzeni, Dzierkali, Dzīsniķi, Gadzāni, Dreidzs,
Ildzs (azars), Ludzeiši, Ondzuli, Reidzāni, Smīldziškys.

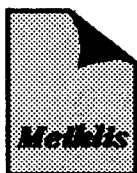
Dzāruojam dzāruoja volūda.

Dzeive raiba kai dzeņa vādars.

Dzeivi nūdzeivuot – na kraklu sanosuot.

Dzeivuosim – redzēsīm!

Dzīd kai mednis, cyta nikuo ni redz, ni dzierd.

Dzērve klīdz, ūla aug.

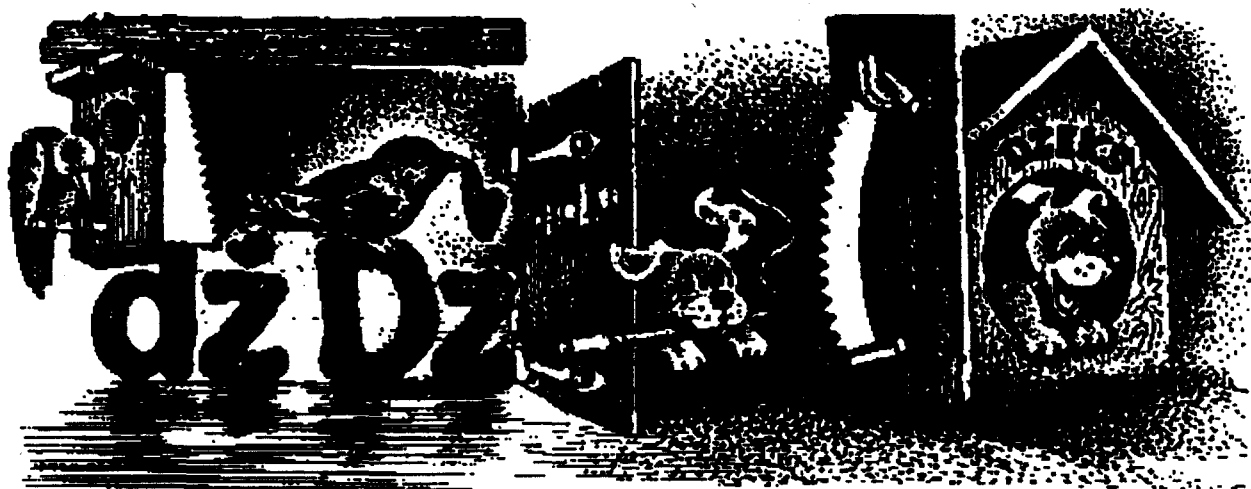
Dzierd cārtūt, nadzierd kreitūt.

Mežā dzims, mežā audzs, atguojs sātā – saiminīks.

Rudiņ dzims, vosor audzs.

Sulaiņš tup sātmalī, kas īt garom, tam dūd kukuli.

džingstēt
džirgstēt

džempers
džems

džinsi
džungli

buņdža
zuodžs

dridžinis
eņdžis

audze – audžu
draudze – draudžu
spuļdze – spuļdžu

palūdze – palūdžu
vuolyudze – vuolyudžu

vadži – vadžu
spradzis – spradžu

čum i mudž

džigits

džinđžala

džudo

Aņdžs īt ustobā. Otkon nūdžirgst durovu eņdžis. Aņdžs zyna: kod tāvs iztacynuos zuodži, jys īzīss eņdžis.

Aņdžam mugorā vacī džinsi i džempers. Jys škaļdeja nu reita sagrīztū molku. Piec pušdīņu Aņdžs ar tāvu otkon jims zuodži i īs iz skaidīni.

Pagaidom tāvs iztacynuotū zuodži pakar siņcēs iz vadža. Iz ūtra vadža – čyguona aizmierstuo peicka. Tū sauc par džinđžalu. Pa siņču lūgu redzīs, kai sātmalī aug dridžinis. Tāvs smejās, ka tuos nasabeista ni nu kaidu spradžu.

Nu tāvs ir īzīds eņdžis. Tuos vairs nadžirgst. Ari zuodžs vairs nadžinđgst. Vysur klusums.

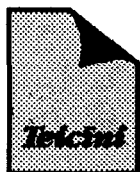
Džipšli,
Madžuli,
Vidži.

Andžāni,
Sylandži,

Jūrdži,
Smaudži,

Kazradži,
Sprinđži,

Leņdži,
Staudži,

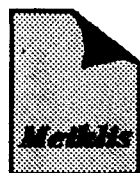
Grīž kai džiēļs (par kaškeigu cilvēku).

Kai dridziņu apsaieds!

Pele iz orūda molys nadžeibst.

Sprindžoj kai teļš.

Turitēs kai zuodža zūbi!

Bez cierva, bez zuodža iztaisa muoju.

Cytam kūž, pats klīdz.

Kam zūbi ir, bet mutis nav?

Symtā jjudžu, symtā brauču, vīns izgaisa, tuo meklieju.

se – se!	bet	egle	eļne	eļst	pele	esmiņš
es	sev	egleite	peļņa	meļst	peleite	tesmiņš
mes	tev	eglis	seņ	teļst	zeme	lekmiņš
te – ite		ecēt	seņuoķ		zemine	
mele	tele	eļš	svece	septeni	veceļš	
meleite	teleite	ceļš	sveceite	deveni	vecēt	
mēleite	teļš	meļš	svešš	desmit	vuocēle	

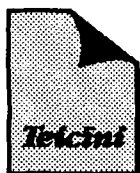
Mes iējam bazneicā. Bazneicā egleitē ir daudz sveču. Mes veromēs sveču līsmēņuos. Bazneicā ir arī eņģeli ar boltim spuornenim. Varganists spēlej varganis. Bazneicuoni dzīd Dīva dzīsmis. Ir Zīmyssvātķi. Vysu dvēselēs mīrs.

Piec bazneicys brauķom iz sātu. Mežā eglis svineigi klusej. Niu asaķ sātā, kur gaida mozeņa egleite. Pi egleitis – mama, tēte, muoseņa, bruoleits. Ari babeņa i vaciks ir te.

*Šudiņ, bārns, sev egleiti dedz spūžu,
Verīs, kai aiz lūga snīdzeņš kreit.*

(A.Egļuojs)

Eglaine, Egli, Egļova, Egļucīms, Eļķšņi, Ereli, Eša
azars, Ezereni, Ezernīķi. Beržine, Čeveri, Kreķeli,
Skreķeli, Smeķteri, Veceli.

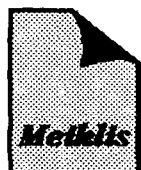

*Dzeņ zyrgu ar uorisku sīnu, bet nadzeņ ar peicku!
Īt viersā kai debess!*

I mozs ceļmeņš var apguozt lelu vazumu.

Vīna bezdeleiga pavasara naatnas.

Vylks pi zemis, i kedelis pi zemis.

Bez rūku, bez cierva iztaiseita muojeņa.

Ezs ar dzeļža odotom.

Lela egle sešim zorim, svātais putns viersyunē.

Vosorā egleite, zīmā gūteņa.

Zam vīna kaļneņa četri olūteni.

ei – ei!	mej!	peilei – peileitei	leits	meiksts
vei!	nej!	veilei – veileitei	peits	neikst
ej!	vej!	zeilei – zeileitei	veits	seiksts
beigt	kleita	meikle	teirs	veirs
meita	sveita	teikls	teirums	veiskups
ceiruļš – peikstuļš – seikstuļš			eilyns	leidz reitam!
čeiķst – peiķst – šveikst			eiss	Dīvs paleidz!

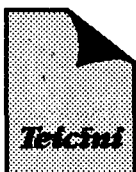
Leits vairs nalej. Gaisā pīceigs dzīd ceiruļš. Mes puori teirumam ejam iz upi. Upis leikumā peilis, bet mes nagojom peilēs. Mes ar teiklu upē brīnam zivis. Dreīži teiklā teik pyrmais peikstuļš. Itei zivs nav gaideita. Dreīžuok kartūs cytys!

Upis krostā veikсна i ūzuls. Ūzulā seiļš meklej zeilis. Seili īraugom beiguos, kod dreizā sūlī ejam atpakaļ.

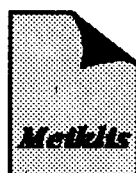
Sātā mama suokuse meiceit meikli. Dreīži byus svaiga i meiksta maizeite.

Zivis niule tik nūteireisim i pasuoļeisim, bet cepsim reit nu reita.

Eiduki, Eisaki, Eisuli. Geibi, Leikumi, Leimani,
Leinakolns, Peikstuli, Seili, Seiļukolns, Veiguli,
Veiksna, Veipi, Zeiļusola.

*Ej ustobā ar volūdu, teikumā ar Dīva paleigu!
Līleigais leidzeigs ar boguotū.
Malim eisys kuojys, dreīži var sagiut.
Mēleite kai spēleite.
Napraseitam gostam ni krāsla, ni lizeikys.*

*Bolts vierseits, malna pīreite.
Dzeiva gaļa iz dzeļža škeivu.
Leidaka skrīn, tauki tak, meži leikst.
Mozs leiks veceits vysu teirumu apskraida.
Zīm aug, vosor neiktiņ neikst.*

ē!	cēle	ēvele	dzērve	zemē	jēme
bē!	vēle	vēdzele	dzērvine	upē	jēmēm
mē!					jēmet
pēk – pēk!			cerēt – dzierdēt – redzēt		
	dzēst	plēst			
bērt	mēzt	tēst	sēdēt – jys sēd, sēdēja, sēdēs		
pērt		mērcēt	sēstīs – jys sāstās, sāduos, sēssīs		
vērt – vērtīs		spēlēt	ēst – iežu, iedi, ēde, ēdem, ēdet		

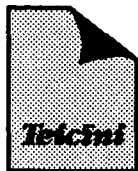
Klāvā kēve. Kēvei mozs kumeļš. Kumeļš i kēve grib ēst. Ēvaldam vajag pīplēst jim zuolis, bet jys izdūmoj īt vēdzēlēs. Upē solts iudiņš, i Ēvalds vēdzeļu napīgiun.

Tāvs soka Ēvaldam paleidzēt izmēzt klāvu, bet Ēvaldam lobuok pateik vērtīs iz kumeļa.

Taipat Ēvalds nadzierd, ka babai vajag paleidzēt īvērt odotā dīgu. Jys nagrib ari pasēdēt ar mozū muoseņu i jū pāauklēt.

Voi muote vokorā Ēvaldam dūs ēst?

Dzērvine, Mērdzine, Rēzekne, Škēlis.

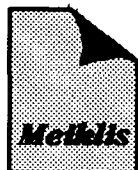
Ēd maizi, naēd ļaužu!

Īskrēja kai cuoļs lopsai reiklē.

Kai var, tai ar; kai redzēs, tai ecēs.

Kam kēve, tam kumeļš.

Nadruoz īsma, kod putns vēļ mežā iz zora sēd!

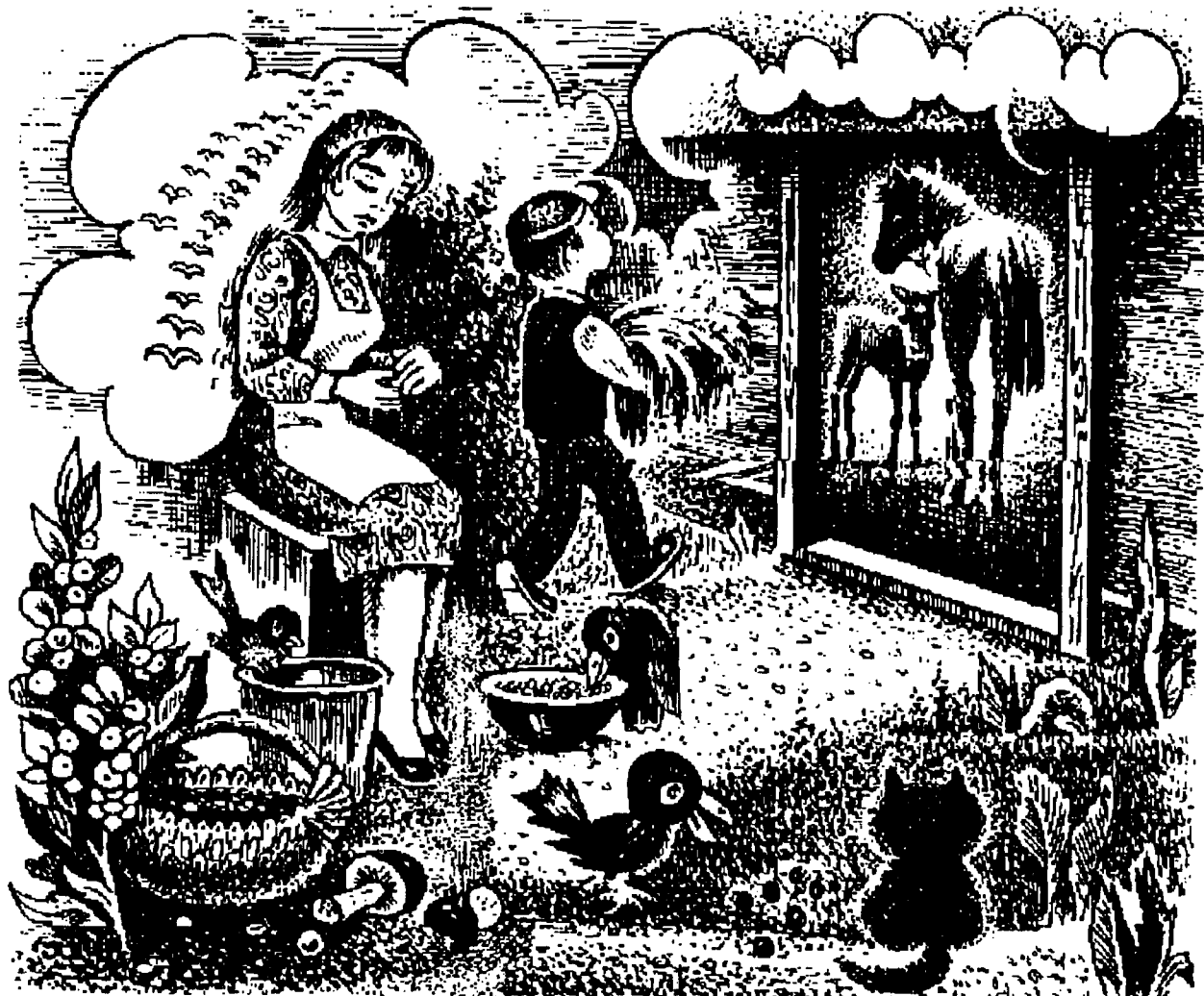
Dzērvīs klīdz patiļtē.

Dzierdēt var, bet redzēt navar, sajust var, bet nūgiut navar.

Pliesiejs raud, pliešamais naraud.

Te ducēja, te reibēja, te salēce kakteņā.

Vacais sēd koka, rogs pīrē.

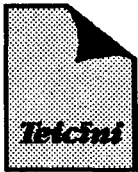
gā – gā – gā!	gaiss	gars	gols	gon
gaiļš – gailinis	gaišš	gors	golva	gona
	gauss	gods	golvgaiļš	gons
greida	grīziņš	gruobeklis	gulta – gulēt	
greisliis	grīziņš	gruomota	guņš – gunkurs	
grauzt	grīzt	gundaga	gatars	
gryust – gryude	daga	grūži	bāg	nogs
grust – gruda	izdaga	gūvs	dag	rogs

Ganeibā goni gona gūvis. Šudiņ gonūs Ignats, Geņuks i Geņuka muosa Agne. Ganeibā zīd gundagys. Gundagys dzaltonys kai guņš. Geņš kurynoj gunkuri. Gunkurī ūglis i nūdaguli. Palnūs capās guļbis (buļbis). Goni paber suoļa i ād gotovuos guļbis gordu muti. Itī goni gudri: napamat gunkura nanūdžāsta.

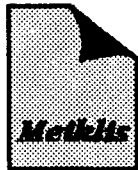
Ganeibā gonuos arī zyrgs. Nūsastaiguojs pa greisli, bet golā paieds gordys zuolis, zyrgs guļ.

Na par garu laiku gaisā pasaruoda meža zūsis. Zūsis gāgynoj, klīgdamys “gā–gā–gā”. Zyrgs paceļ golvu. Ari goni verās iz augšu.

Gaigalova, Gailumi, Gauri, Geņgeri, Greči, Greiškāni, Grigi, Grybull, Grybusti, Grugullis, Gruoveri. Brigi, Krūgeri.

*Dora kai gaiļs, ād kai zyrgs.
Gonuos kai gūvs pa svešu ganeibu.
Gryuta vuorpa zamu golvu līc.
Guļ kai zyrgs vogys golā.
Ka līleiba darātu, gūvs zači nūgiutu.*

*Galis buceņa, dzeļža steipeņa.
Gara mārğa ar pūgom da zemis.
Grīžās, grīžās, atsagulst.
Ni čiku, ni grabu, pi lūga: "Lobs reits!"
Ni gūvs, ni zyrgs, bet zuoli ād.*

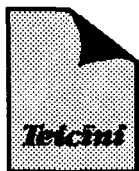

ir	ni	ite – itai	šis – šei	viļks – vylks	ikri	jimt
iz	pi	itei – itys	cik – tik	viļksi – vylki	iļkni	izjimt
izdzert	izsist	izgleiteiba	izkaps	izruode		
izēst	izvest	izgleituots	izkasiņš	izstuode		
iznest	izvilkt	izlūksne		izprīca		
sile – sili – silis		likt – izlikt				
pile – pili – pilis		siļt – izsiļt		krist – kritiņš		
piļš – pili – pilis		siļdeitīs – izasiļdeit		sist – sitiņš		

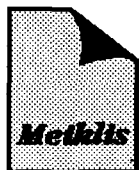
Tāvs vuica Vili, kai jaunu izkapti likt kuotā i kai jū izkuļt ar vasari iz loktys. Izkaps juomuok ari izstreičēt. Kas tys par pļuovieji, kurs namuok izstreičēt izkaps? Viļš ir izavuicejs i likt izkapti kuotā, izkuļt jū ar vasari, labi izstreičēt ar streiči. Niule izkaps cīši labi kūž. Viļam vīgli pļaut.

*Pļāunit sīnu, pļuoviejēni,
Cikom rosa naizgaisa;
Kod raseņa izgaisuse,
Gryuši guoja izkaptēna.*

Ikaunīki, Iļžukolns, Indra, Isnauda (ari Vysnova), Istra,
Iztalsna, Izvolts. Čilipine, Kapini, Lizdiki, Miglinīki,
Nartiši, Piļdigi, Piziči, Ričiki, Silinīki.

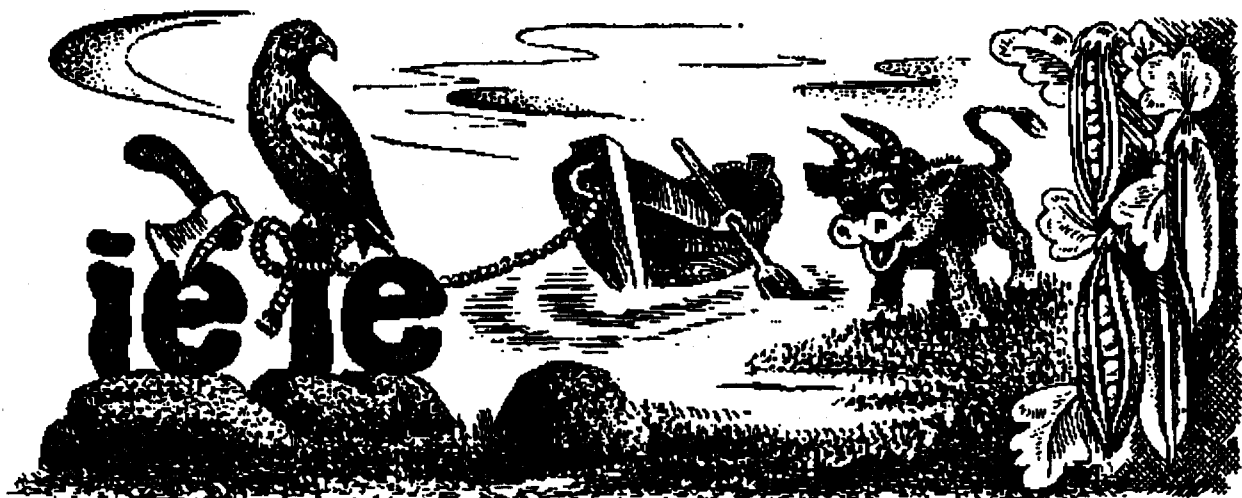

*Borgi kungi ilgi navolda.
Cik molkys, tik i syltuma.
Iz kuozom i akmiņs veļās.
Ni kauna, ni gūda.
Nu mīga maizis naizcepsi.*

*Divi mozi zierneiši apsiej vysu pasauli.
Divi suni grīzās, bolts asnis tak.
Divi riņči, divi goli, iz vyds noba.
Miniki miņ, turiki tur, cikom turiki tur, miniki atmiņ.
Ni kūks, ni cylvāks, bet lopu i pruota pūteik.*

ierbe	dieļ	ciervs	viejs	kriejums	mērkt
ierglis	piec	tiergs	vierss	zierni	mierkt
ierzeļš		vierve	viezs	mieness	

šudīņ es sieju, tu sēj, jys siej
 vakar es sieju, tu sieji, jys sēja
 reit es siešu, tu siesi, jys sēs

pavasara sieja
 siejiejs
 apsiejeibys

ierst – bierst – mierst

pierts – piersts – pierkts

pierkt – pierciejs

Upē vēdzelis i vieži. Upis molā laiva. Laivā ierkli, ar kū iudini škiert. Upis krostā zīd boltī ierškeiži. Solys bārni paklaiguodami īt viežuot.

– Kurs niu leiss piec viežu?

– Es nā!

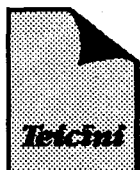
– Es ari nagrybu, ka kurs piersts otkon teik vieža spēilē.

– Tod jau vuoreitu viežu tu ari nagribiesi ēst?

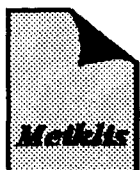
– Nā, ēst es gribiešu, bet tagad pagaideišu pakrieslī.

– Dzierdit, dzierdit, kaidis gudrinīks!

**Biernāni, Bierzeni, Bierzinīki, Bieržgaļš, Biešons (azars),
 Cierpinski, Cierps (azars), Pabierži, Stiernīne, Vierdeni,
 Vieveri, Vieži.**

*Kai piertī bez gora.
Kur jys aizīs kai viezs bez iudiņa.
Piec ūda ar ciervi naskrīn.
Raibs dzimis, raibs i nūmiers.
Vuovere naiš cierkužu pierktu.*

*Malns ūt piertī, sorkons izīt nu pierts.
Nav vierss, bet mauroj kai vierss; nav vylks,
bet gaudoj kai vylks.
Pylns klieveņš sorkonu sivieneņu.
Sierms vierss pa pūru brīn.
Sīrs ziernūs.*

iubele	kiula	kiukuot	kiupēt	ciuceņa
iudiņš	kiule	kiukūšs	kiupynuot	giut
iudrs	kiuļš			liuņš
iuzys	niu – niule	kiuliņš–	kiuliņš	pārkiuņš

Agrs pavasars. Vysapleik iudiņš. Upē iudrs. Iudrs iudinī mat kiuliņus. Iudiņš vīn laistuos saulē.

Puori pļovai iz mežu laižās iubelis. Īvuos kiukoj dzaguze. Juos kiukuošonu tuoli dzierd. Soka, ka dzaguze skaita godus. Vysmoz vīnu kimūsu vajaga pagiut nu reita, lai var īt uorā. Cytaižuok dzaguze aizkiukuos.

Vysur vēļ redzīs pārnejuo kiula. Niu vysi gaida pārkiuņa leita, lai dreīžuok augtu jaunuo zuole.

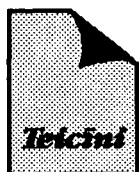
Kiukoj, kiukoj, dzaguzeite,

Niule tev juokiukoj:

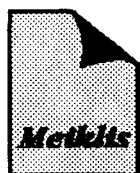
Sēs mīzeišus, plauks vuorpenis,

Sajauks tovu skaņu bolsu.

Iubelis, Iubuli, Iudreiši, Iudri, Iudrine, Iudrupe,
 Iugulova. Kiurāni, Kiuti, Liučāni, Liudāni, Liukāni,
 Liumani.

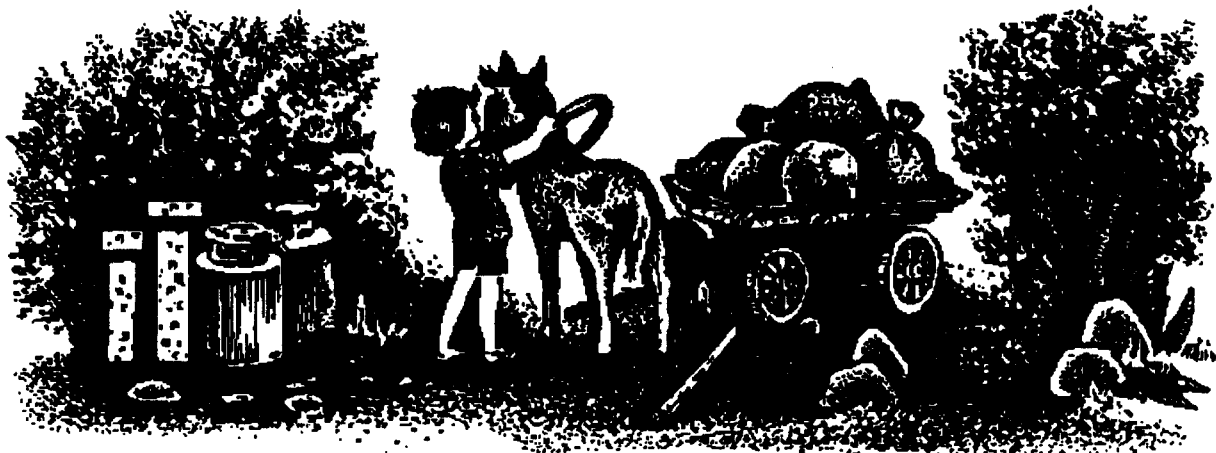

*Aizasvyla kai pārnejuo kiula.
Iudinī krisdams, i aiz izkopts giunās.
Kiukoj kai boda dzaguze.
Sausom kuojom par iudini napuorīsi.
Vīgls kai cysu kiuļs.*

*Dyumi kiup palejā.
Iudinī dzims, iudiņa beistās.
Kas sper bez kuoju?
Kuo navar apnest ap ustobu?
Ni gunī dag, ni iudinī sleikst, ni cysuos čaukst.*

cīp – cīp!	īla	īva	prīška – prīškā	īsmi
pī – pī – pī!	vīla	sīva	prīškauts	īsna
īart	īit	īlīt – pīlīt	dzist – dzīst	dīna
īaugt	ījuot	īsīt – pīsīt	dzīsna	sīna
ībiert	ījyugt	līt – lītīs	snigt – snīg	pīns
ībrist	īkrist	skrīt – skrītīs	snīgs snīg	sīns
īceļt	īmaut	cīš smītīs		vīns
mīrs – pīre – sīrs		dzaltons – īzaļš	īsols	grīzt – grīze
gunī – akminī		pīci – pīcinīks	vīsols	grīze grīž

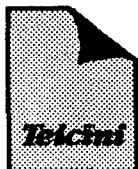
Jaunu zyrgu vajag ībraukt. Lai zyrgu ījyugtu, jys paprīšku juoīmaun. Zyrgu īmaun ar īmovu dzeļžim i līk īlyušķūs. Pi īlyušķu pīsītys dzanyušķys.

Ar zyrgu ar, ecej. Zīmā vad molķu. Molķu vad roģovuos. Slīcis snīgā ķeīkst vīn. Ar rotīm vad sīnu, pīna konnys, īsola, buļķu maisus. Ar rotīm brauc bīžuok – pavasarī, vosorā, rudinī.

Piec braukšonys zyrgu izjyudz i pīsīn pļovā, lai pīād pylnu vādaru. Seņuoķ zyrgus pīģaneķa pīģuļņīķi. Jī naktī juoķa pīģuļā.

Zīmā zyrgu pīec braucīņa īvad juo stelīņķī.

Īdeņa, Īrubīne, Īsaļņīķi. Kaļņejī, Kaļvīne, Līpīnīšķys,
Līpnīķi, Lītavnīķi, Nīdreīca, Pīnenī, Pļotī, Prīdnīķi,
Rībenī, Rīķa.

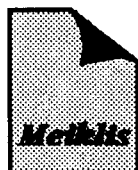
Īcēle uozi par duorzinīku.

Īvys zīdi smuordam lobi, na bitei(i) madu nest.

Kas tīleis, ka pats sevi napaṭīleisi.

Kur putni skrīn, tī spolvys svīž.

Sile da zyrga naīt.

Bolti zīdi, malnys ūgys.

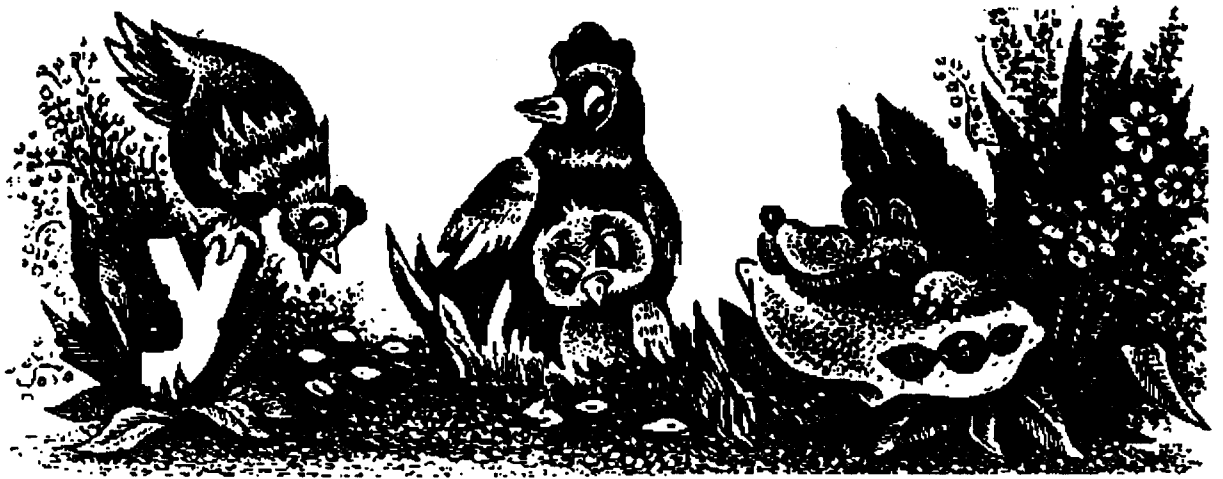
Div muosenis vīnā pīnā mozgojās.

Īluops iz īluopa, odotys ni dyurīņa.

Tik bīzs kai mīžu kluojīņs, bet bārza lopu napanas.

Vīns īt, divi pasaruoda.

cyts – cyti – cytys
 symts – symti
 vyss – vysi – vysys
 vysta – vystys

sylys – sylti mylyns
 sylta – sylvyns spylvyns

myga – mygys
 mygla – myglys
 myza – myzys
 tylts – tylta, tylti

dylynuot
 zylynuot

dryva
 pyva
 šyva
 zyvu

dzylna
 pylns

vys
 vyss
 vysur

lyni – lynaitė
 vylna – vylnainė

Aiz solys tylta vysod tykuši sāti lyni. Vosorā lynu dryva beja pylna zylu zīdu. Vysys tāva muosys pīcuojuos par lobīm lynim – jūs pyurim vajadzēja daudz audaklu rytumu.

Kod vysi lyni beja nūplāsti, izkaltāti, savasti, lynu gaļvenis nūsukuotys, linsāklys nūkultys, tod lynus vēļ vajadzēja mērcēt muorkā i izkluot. Tūlaik lynus paiseja, lai pokulys bytu atdaleitys nu škīznis. Kod lyni beja izkuļsteiti, izsukuoti, tod tik vysys četrys muosys varēja suokt sprēst i aust audaklus.

Nūaustūs audaklus sarytynuoja rytumūs. Pavasarī audaklus kluoja saulē i balynuoja.

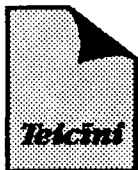
Bykova,
 Sylagols,
 azars,

Byndari,
 Styuriškys,
 Vyški.

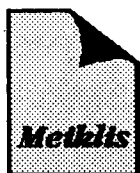
Lozdys,
 Vydsmuiža,

Mežarejys,
 Vyduči,

Rykova,
 Vyraudys

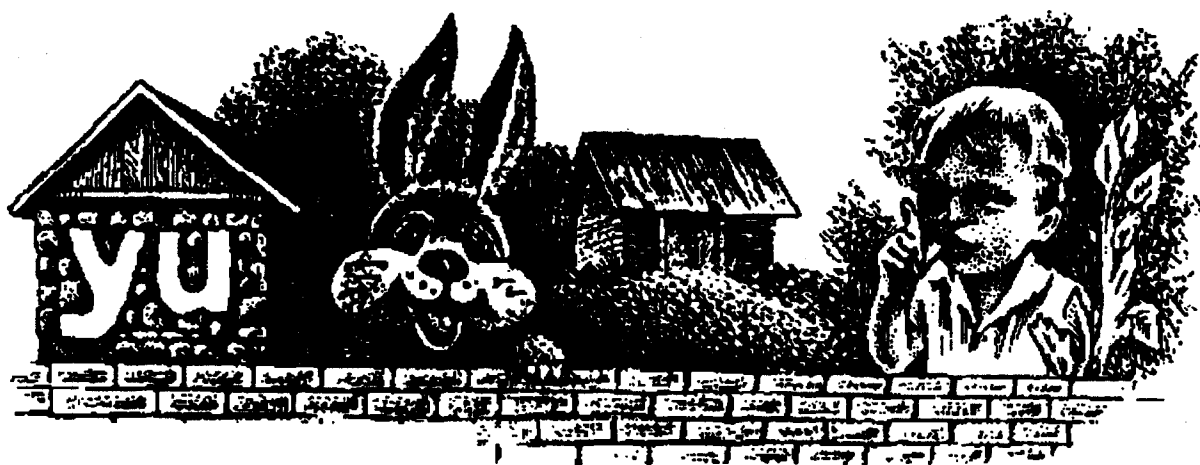

*Cyta acī smylgu redz, sovā bolkys naredz.
Na vysys vardivis var salēkt lelajā oporā,
cytom ir juoloksta ari pa sausu zemi.
Pi pylņys blūdys draugu daudz.
Vylku pīmiņ, vylks kluot.
Zyrgam četrys kuojs, i to pakreit.*

*Divi rūkys, divi golvys, četrys acis, sešys kuojs.
Kas muok vysys volūdys?
Pīcys muosenis cyta cytu dzonoj.
Pylna dierveņa saldatu, vysim zylys capureitis.
Stykla azars, kūka ežys.*

byut – byušu
dyukt
syukt

byuds
gryuds
gryuts

lyuss
ryuss

myurs
pyurs
syurs

lyugt
plyukt

jyusu – jyus
myusu – myus

dyune
pyune

pyut
šyut

pyus
pyuss

cyuka – ciuceņa
syunys – šyunys

dyumi – kryumi
kryukļu kryums

gryust – gryuslis
pyust – pyuslis

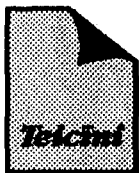
pyupūls
pyutele

Atguoja rudiņš. Myusu pyune pylna sīna. Kletī orūdūs sabārti gryudi. Dreīži byus zīma.

Seņnok zīmā meitys lūceja pyuru. Ustobuos ryuce rateni, klaudzēja stuovi. Pyurā vajadzēja byut daudz austu i šyutu drēbu, vysam myužam. Audaklus kruosuoja kryukļu myzuos i cytuos zuolēs.

Mozī bārni zīmā sēdēja iz myureiša i lyudzēs, lai kurs pastuosta kaidu puosoku. Myusu vacuomuote šyudama voi adeidama stuosteja puosokys par lopsu, luoci, zači, ezi. Tāvs, byudams medinīks, daudz zynuoja par vylku, lyušu, meža cyuku dzeivi.

Bryuveri, Cyukuori, Gryudiniši, Gryušlova, Gryužņa
(azars), Lyuza, Myurinīki, Pyupūli, Pryuši, Ryuči,
Ryšyuna, Styuraini.

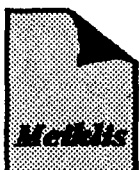
Ar dvašu vieja naatpyussi.

Dzeļzs ryuša naād, ryuss dzeļzi ād.

Gryutuo dīna na myužs, gon tei aiztecēs paceli.

Klusuo cyuka dziļu sakni rūk.

Ryugti kai pierts dyumi.

Cyuka caur sarim pyuš.

Kas ād dzeļzi bez zūbu?

Kurus zuobokus šyun iz loktys?

Pyust gon pyuš, bet nikuo naād.

Stulpeņš syunā, gaļdeņš viersā.

jeja – jeja!	jā!	juot	jys – jam – jū – juo	jūsla
jeta – jeta!	juo	juojiejs	jei – jai – jū – juos	jūsta
jauks	jārs	jukt	janvars	guoja
jauns	jyura	juceknis	juļš	kluoja
jautrs	jūks	jukjukom	juņš	stuoja

Juona dīna – Juona pučis – Juona zuolis
 Jura dīna – Jurgine

juoņtuorpeņš
 juoņūgys

Myusu sātā ir divi Juoni – tāvs ir Juons i ari jaunuokajam bruoļam Juons vuordā. Par tū Juona dīnu gaidom jau nu juņa suokuma. Pyrms Juona dīnys losom Juona zuolis, vejām vaiņukus.

Juona dīnys vokorā saīt kaimini. Jī apleigoj Juonus, ari Juonīni – myusu mamu. Juonim izlik golvā vaiņukus, bet mamai dūd Juona zuolis. Cytur Juona zuolis sauc par kuodeilom.

Tūlaik vysu nakti dadzinojam gunkuri. Tāvs iznosoj gostim olu, mama staigoj apleik ar sīru. Vysur jūki, jautreiba. Jaunī lāc par gunkuri, doncoj. Ari vacī padoncoj, parunoj, padzīd, pasasmej.

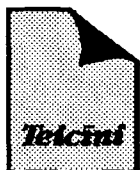
Jauni puīši, jaunys meitys – rūtō, rūtō!

Juona nakti nagulit(i) – rūtō!

Juoneits guoja par kaļneņu – leigū, leigū!

Zuoļu nosta mugorā(i) – leigū!

Japini, Jaša (upe), Jaudzimi, Jaujys, Jaunaglyuna,
 Jākubpiļš, Jersika, Jureiši, Juosmuiža. Pujati, Skuji.

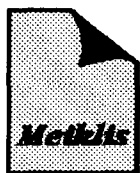
Jys nūguoja sunim sāka pļautu (naceļūs).

Kuojys nosoj, rūkys baroj.

Leikais ceļš taisnajam smeļās.

Navajag suņa iz diveju kuoju, ka nav iz četru!

Slimeiba raitu atjuoj, kuojom nūit.

Divi mozi jiereni, kotram pīcys kuojenis.

Četrys kuojys it, divejys korojās.

Izdoncuoja, izlaksteja, izskrēja iz rejys – pasakuore.

Kū ciuceņa dreīžuok skrīn, tū vairuok barojās.

Veirs sēd iz jumta i peipej.

ak!	kai	kas	kod	kūks	kačs – kačine	
ka	kam	kaš	kuo	kūki	koza – kazinis	
ik	kur	kas!		sokūki	kurka – kurkyns	
karūgs		kaukuot	klāvs	kokts	kokls	krakls
katuoļs		kiukuot	kļovs	kolts	kotls	krāsls
kērkt – krēkt – kūrkt			kuorkls		tak – valk	
krauklis	kukaiņš	kūkle	kopi			
kryuklis	kukuļs	kūklēt	kuopi		krysts – Kristus	

Zam kuorklu kryuma kiula. Kiulu pavasarī nadreikstātu dadzynuot. Kiulā kust vysaidi vogūleni. Kur nakur kiulā putni taisa perekļus. Vysvairuok jī taisa perekļus kryumūs i kūkūs. Kīvītis diej ūlys iz plykys zemis. Par kaidu putnu pereklim tu kū zyni?

Pļovys molā aug kļovs. Pi kļova kūrmuļa rokumi. Pavasarī tacynojam kļova sulys. Juos vēļ gorduokys par bārza sulom, par tū ka soldonuokys. Kļova sulys mes dzeram nu muola kryužu.

Kacāni, Kaktinīki, Kancāni, Kantinīki, Kaunata, Kirups, Kolups, Kombuļs, Kraukli, Krekeliškys, Krustpiļs, Kruoslova, Kuorklinīki, Kuorsova, Kuprova.

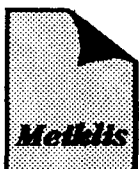
Augstu kūku vysi vieji lūka.

Kaidis kungs, taidis kolps.

Ka koza cyukai rogas atdūtu, tei dabasus izjauktu.

Kod kreit mozs, Dīvs spylvynu pasvīž, kod vacs, – akmini nūlik.

Vīns kai eikss pi kulaiņa.

Bez rūku, bez kuoju spiej īkuopt kūkā.

Kas ir gorduoks nakai mads?

Krist gon kreit, bet nikod nanūkreit.

Krystim škārsim kauli lykti, pošā mīsa cauri speid.

Kūkaceite leikaceite kūkā kuop ūlu dātu.

la – la – la!
trallalā!

lai
lej

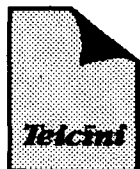
laiks – laipa – laiva – laiza
likt – likt – lipt – līt

līpa	lels	lobs	lopsa	laksteigola	lyuki
lopa	lela	luocs	luopsta	lele	lūki
luopa	Leldīne		lileja	īluops – luopeit	
lobs reits!	loba dīna!		lobs vokors!	lyudzu!	

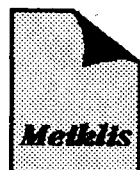
Latvejys pamatdzeivuotuoji ir lībīši i latvīši. Latvīšu tauteiba izaveiduoja, saplyustūt senejom latgaļu, sieļu, zemgaļu i kuršu ciļtim. Latgolys latvīšus sauc ari par latgalīšim. Jī runoj latgaliski. Latgolys i Vydzemis latvīšu seņči ir senejī latgali.

Latgolā taipat kai vysā Latvejā pavasarī sviņ Leldīni. Iz Leldīnis sytamēs ar ūlom, leigojamēs leigačuos, lai vosorā ūdi naāstu. Ap Leldīnis laiku veitūlūs ir pyupūli. Piec nalela laiceņa byus ari lopys. Atskrīs laksteigolys, i pavasars Latgolā byus pynā plaukumā.

Landskorona, Leiksna, Leivuons, Lejs (azars), Lelais
Līpukolns, - Līpna, *Lynova*, Lubuons, Ludza, Luoči.
Bleideli.

*Gostūs labi, bet sātā vēļ lobuok.
Kladzinoj kai vysta, ūlu nodiejuse.
Līn uorā kai eilys nu maisa.
Lopsai lopsys mēle.
Sānolu maize nav bods, lynu krakls nav plykums.*

*Iz klaja lauka lels, kupls kūks, itam kūkam divpadsmit zoru,
kotrā zorā četri perekli, kotrā pereklī septenis ūlys.
Lels, lels pyurs, ik godu jauns vuoks.
Lopsa sili izdoncuoja, pasilē atsagula.
Pylna laiveņa boltu kuņdzeņu.
Pylns klāvs ar vuškeņom, vysys guļ bez lipenom.*

ļoku – ļoku!
puļ – puļ – puļ!
puļdi – puļdi!

latgaļš
latgaļu ciļš

kaļt – kaļvs kaļ
maļt – maliejs maļ

leļš – lieļš
lela – lieļa
leļceļš
dzeļžceļš

ceļt
veļt

siļt
sviļt

piļš
piļsāta
pļaut
pļova

sviļpe
sviļpuot
sviļpauniķš

dziļš
dziļums
zaļš
zaļums

pūli – pūļu – pyuli – pyuļu
spaļu – speiļu – spieļu – spūļu

pele – peļu
paļdis!

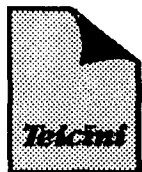
skaļš
teļš

Daugavpiļš, Jākubpiļš, Viļaka ir Latgolys piļsātys. Vysuos piļsātuos ir katuoļu bazneicys. Vairuokuos piļsātuos ir piļsdrupys. Viļakā piļsdrupys ir iz Viļakys azara solys, bet Ludzā – augstā kolnā iz azarmaļa.

Latgolys piļsātuos dzeivoj na tikai latviši, bet ari krīvi, pūli. Pūļu vysvairuok ir Daugavpilī i Kruoslovā.

Iz piļsātom vad leļceļš voi dzeļžceļš. Cylvāki brauc iz piļsātom ar autobusim voi viļcīnim. Daudz gođu atpakaļ stuņdem ļukšuoja iz piļsātu ar zyrgim.

Ļudvikova, Cesļova, Kaļveiši, Kaļvi, Kļovi, Meļderi,
Patmaļnīki, Piļcine, Stabļova, Viļumāni, Viļuši,
Zaļūkšni, Zeļči.

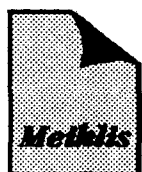
*Ar prūotu jau pa Reigu staigoj, bet ar vareibu vēl iz cepļa
vuoļojās.*

Kaļ dzeļzi, cikom korsts.

Kūrmuļam i kūrmuļa gaitys: zemņika pļovom škodi dareit.

Peikst kai peikstuļs, iz smilts tics.

Pyrmais pi patmaļu, pyrmais pi maļšonys.

Čyuska kūž, viļni veļās.

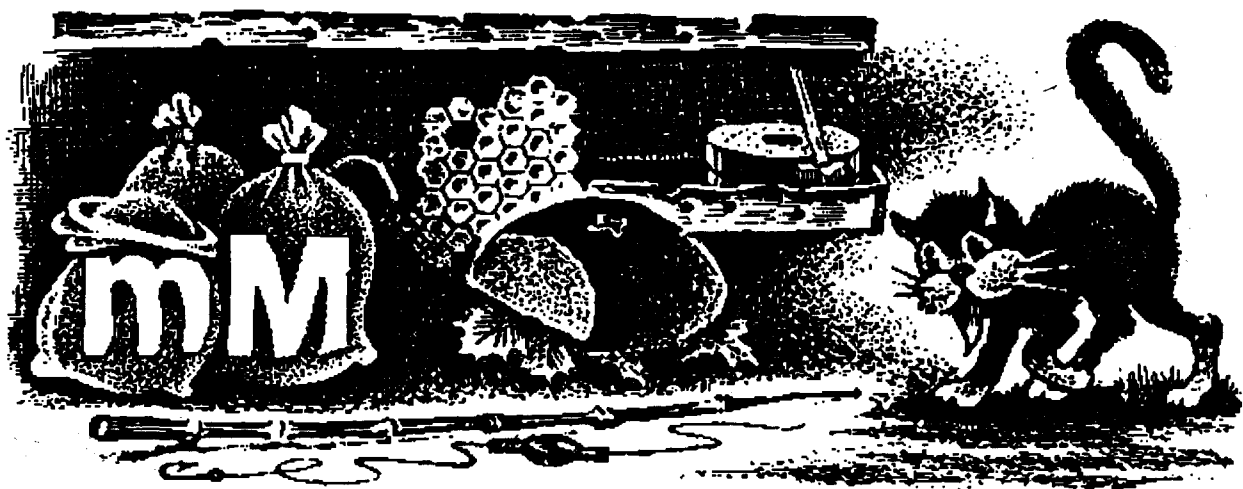
Kod guļ, mozuoks par kači, kod ceļās, leluoks par zyrgu.

Maļ dīnu, maļ nakti, ni myltu, ni palovu.

Mozs i opols, aiz astis napaceļsi.

Zaļa gaļa pa pogolmu doncoj.

am – am!
mū – mū!

mama – mameņa – muote
māma – māms

mads mes
majs mest
marts

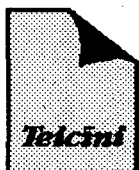
mīgs	maisi	moks	muokūņs	
mīrs	maize	moksa	muosa	muorks
mīts	mīži	maska	muosom	muorkam – muorkim

mozs – mozam – mozim	myzys	myužs
mozguot – mozguotīs	myzlys	myužeigi myužam
myurs – myurēt – myurinīks	muzlys	

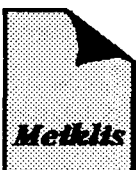
Maļtīvē gryudus maļ myltūs. Nu myltu meica meikli. Nu rudzu myltu var cept malnū maizi, nu kvišu myltu – boltū maizi. Kod cap boltū maizi, pi meiklis dalik mīļu. Malnuo maize aug iz īrauga. Nu meiklis taisa kukuļus, lik iz maizis luopstys i saun ceplī. Maizis baļvu (baļgi, kvāšni) apszadz ar maizis drēbi.

Myusu sātā vysgorduokū maizi muok izcept mama i muosa Mone. Mama i muosa zam maizis saušonys ceplī iz kotra kukuļa naaizmierst izvilkt krystu.

Malmona (upe; ari Malmuta), Malnova, Malta, Mežavydi,
Myglāni, Murāni, Muorteni, Muotrine. Seimani, Somi,
Zambari.

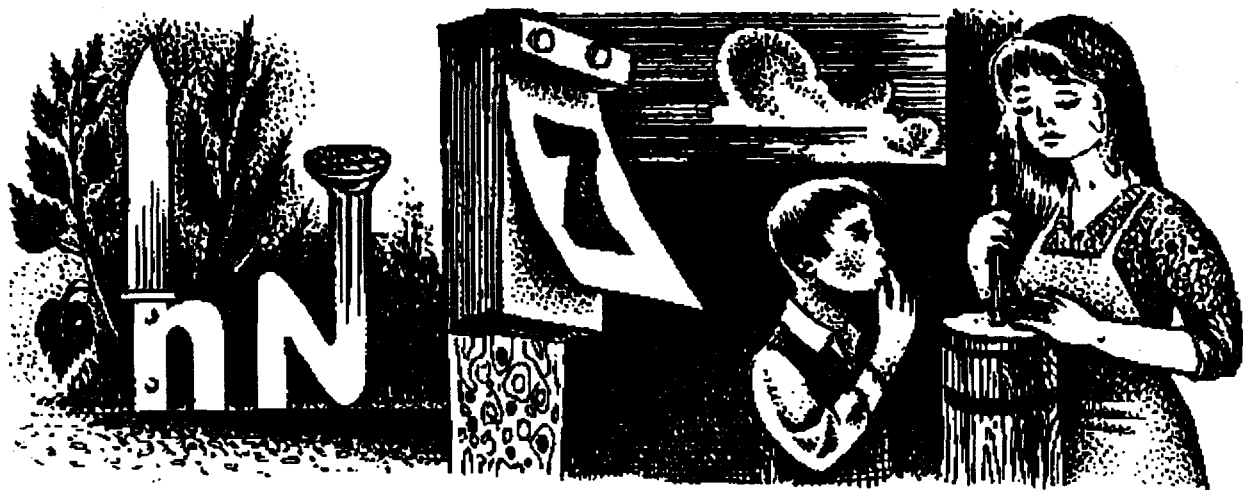

*Kam malns dorbs, tam bolta maize.
Kam meiksta mēle, tam peirāgs.
Meitys ir pasaulā monts.
Mežs ar ausim, teirums ar acim.
Mudram teļam divys muotis, lānam – nivīnys.*

*Atmiņ munu mynomū! – Kas guļ dūbis dybynā?
Aiz meža maizis kvāšne ryugst.
Malnam veiram pakauss kiup.
Moza, moza buceņa, malns aļteņš.
Mozs, mozs suneits, bet muoju sorgoj.*

nā! nui!	nui!	nas	ni	nikur	neit – naneit
nō – nō!	nujā!	nanas	nikas	nivīns	nest – nanest
nuo – nuo!		nav	nikod		

naz – nazs	nagaiss – nalaiks – nazuole	pyn
nazyn – nazynuot	neļke – nīdre – nuotre	tyn
		vyn

dīna – nakts – dīnnakts	novembris	nuokūtnē
-------------------------	-----------	----------

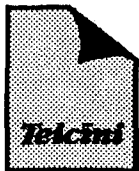
pusdīna – pusnakts	kauns – kauneigs – kaunynuot
pušdīnis	nūsakaunēt – nakauna

Nedēļā ir septenis dīnys: pyrmūdīne, ūtardīne, trešdīne, catūrtīne, pīktdīne, sastdīne, svātdīne.

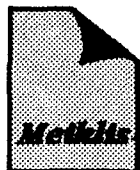
Sastdīnē muote nej svīstu. Necvā (muļdeņā) nīkoj kanēpis. Nu kanepu taisa stoku (steči). Tāvs vyn kanepuoju viervis, pyn skalinis nu skolu. Bārni revej nazuolis nu būrkuonu i ratynoj jūs. Na cīši pateik, bet nivīns naslynkoj. Bārni zyna, ka vajag.

Svātdīnē vysa saime īt iz bazneicu.

Nagli, Naini, Naudyskolns, Naujine, Nautrāni, Neicgaļs,
 Neicinīki, Neikšāni, Nierza, Niperi. Asnīnis, Indāni,
 Grundāni, Rundāni.

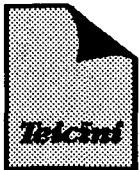

*Ar nateiru muti naej ļaudīs!
Nadori ļauna, tod nabyusi kaunā!
Nalaimē naīt vīna poša.
Nanūlics nameklej – naatrassi.
Nauda naudu peļnej.*

*Kas vysim prīškā, bet nivīns tuo naredz?
Knīb tev ausīs, knīb tev dagunā, bet tu juo ni redzi, ni dzierdi.
Nosta pyuš, nesiejs napyuš.
Nu kuo nivīns navar aizbēgt?
Nu kuo nivīns nav pasorguots?*

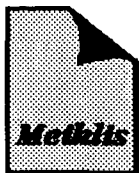
Augs gaļveņa, augs pruoteņš.

Lobuok sova gorūzeņa nakai cyta pluociņš.

Nalej iz guņš nateira iudiņa!

Sitīņš iz sitīņa vuodej, iediņš iz iediņa navuodej.

Suņam suņa acs i kauns.

Moza, moza buobeņa, symts skusteņu golvā.

Mozs, mozs pūdeņš, gords, gords iediņš.

Pylņa lakteņa boltu visteņu.

Sorkona gūteņa, ostru saiteņa.

Spaņš nūsleikst, pasaiņš palik.

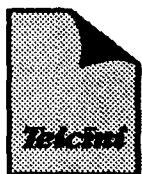
o!	vo!	oka	ola	dola	ola – ols	oss
op!	opā!	soka	sola	mola	gols – gola	mozs
olom		bolts – kolts – molts – solts			sorma	
molom		bors – zors – ozbors			suorma	
solom		otkon – ostoni – oktobris			osora	
		oka – soka – osoka – puosoka			bolss vosora	
opols – oplūks – opūgs			golu golā		vosoruojš	

Zīmā bīži ir solts. Kreit bolts i solts snīgs. Snīgs ir gon meiksts, gon smolks kai ozbors. Te jys kreit lelom puorslom, te otkon mozim, osim i opolim ozbora gryudenim. Muojys, okys, kūku zori – vyss puorkluots ar boltu snīgu. Soltā zīmys dīnā mežā i sātā izaver kai puosokā.

Vacī ļauds soka: “Ka zīmā snīgs ceļus nas, byus boguota vosora, pylni orūdi; ka stygys plykys, – tukši orūdi.”

Zīmā mes taisom snīgaveirus, pykojamēs, slēpojam i slidojam. Ari barojam mozūs putneņus. Jī ir olkoni i nūsoluši. Mes jim paleidzim sagaideit vosoru.

Ondrupine, Opoli, Opori, Orlovys azars, Osyuns (ari Osyuna), Osva, Ots (azars). Blonti, Domopole, Pokull, Rogovka, Sloboda, Sondori.

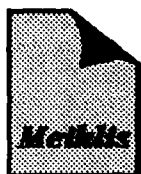
Omots na komots – koklā nav juonosoj.

Omots nikod nateik lomuots.

Pelis iz orūda molys nanūsorguosi.

Sovā molā i kūceni runoj.

*Turi golvu soltumā, vādaru olkonumā, kuojsys syltumā
i puordzeivuosi symtu godu.*

Divi muosys – vīna bolta, ūtra zaļa; kod vīna ūt, tod ūtra bāg.

Moza, moza gūteņa dūd soldonu pīneņu.

*Moza, moza ustabeņa, ni lūgu, ni durovu, bet pylna
dzeivuotuoju.*

Mozs, mozs veireņš, oss, oss cierveits.

Mozs, sorkons veireņš padora lelus dorbus.

oi!	ostoits	voi	voits	boika
voi!	ostoita	voikuot	droiska	
broilers				boiks
boilers	boikots	voiloks		boikuoks

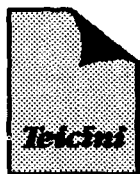
Giunam zivis Soidu azarā. Jymā ir daudz zylvu, tik nav nivīnys moivys. Moivys dzeivoj jjurā.

Zīmā puiši iz azara blitkoj. Tod vysim kuojuos voiloki.

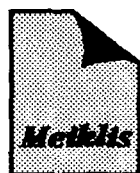
Soidu azara krostā dzeivoj saiminīks Soida. Te ir pat vasala Soidu sola (cīms, sādža). Latgolā solys nūsaukums biži sakreit ar saiminīka uzvuordu. Divskaņš *oi* uzvuordā Soida nav latvīšu. Nazkod te dzeivuoja sūmgru cilts.

Soidu sola ir Ludzys rajonā. Voi tu zyni, kur dzeivoj Poikāni, Soikāni, Voitkāni, Voitāni?

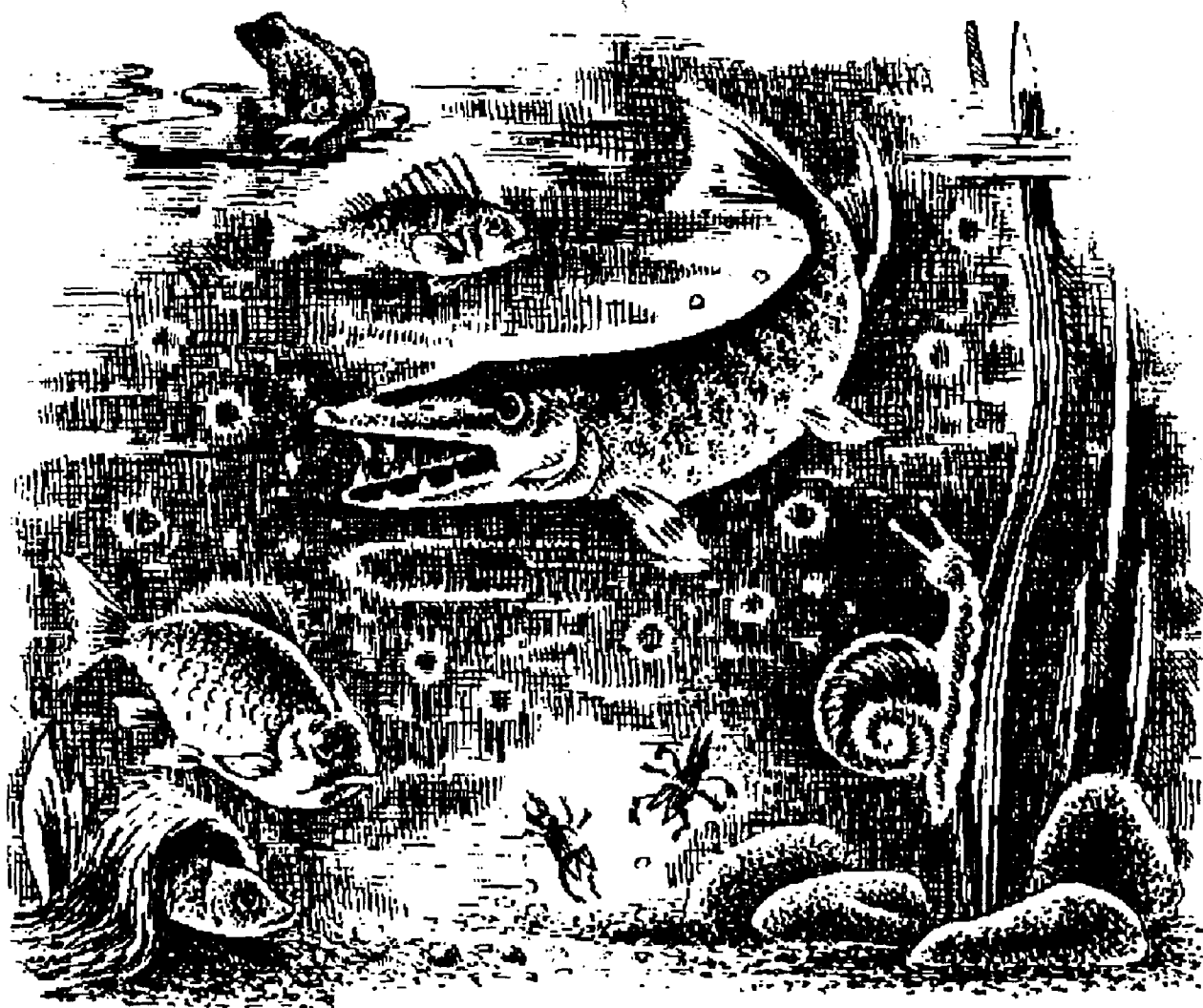
Kroiči, Poikys, Soidi, Voini (ari Voiniškys), Voiti.

*Ieds voi naieds, cytu priškā golvys nalic!
Kū boikuok struoduosi, tū mudruok pabeigsi.
Nu, voi dabuoji pierti?
Voi dzierdieji dabasu grabynuotuoju?*

*Jūks voi parosts vaicuojums: kū vysī cylvāki dora reizē?
Voi tu zyni, kas ūt bez kuoju i syt bez rūku?
Voi tu zyni, kas muok vysys volūdys?
Voi tu zyni, kas raud bez ocu?
Voi tu zyni, kas vuortus attaisa bez rūku?*

pa	pag!	pats – piec – piečuok	par – puor
par	paga!	pat – pats – poša	puori – puors
pāds – pods – pūds		plaut	peipe
plots – pluons – pruots		applaut	pīpe
pierts – peits – puorts		papļaut	peipine
pile	pīni	posts	pyupūli
piļš	pīns	pūsts	paparde
			papeirs
			papīds
			paspuorne
		pupa – pupaite – pupuojs	pacepleits
			postolys

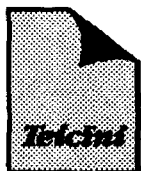
Pļovā pļuovieji. Jau nu pīcu stuņžu puiši pļauņ sīnu. Naatsapyuzdamīs pa prišku pļauņ Pīters, bet Puovulam jau seņ slapņa i pīre, i mugora.

Pļaudami sīnu, pļuovieji nūpļauņ ari puplakšus. Ar puplakšim suocās pūrs, par tū iz tū pusi pļuovieji puorstuoj pļaut.

Pļovys molā prīde i paeglis. Prīdē i vīnā paeglē putnu perekli. Perekļūs mozi putnalāni. Jī vēļ navar paliduoť. Zam paegļu papardis. Nacik seņ papardis plēse pacepleits dieļ sova perekļa.

Zyrga pādā pļuovieji atrūn ceiruļa perekli. Jī tū appļauņ i pamat.

Pasīne, Peipini, Pīdruja, Pylđa, Preili, Pupiki,
 Pupuoji, Purlova, Pūrmola, Puša, Pušmucova (ari
 Pušnicova). Kanepīne.

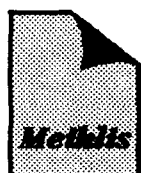
Pa capurei pazeist, pa prutom pavoda.

Pynās kai vysta pa pokulom.

Putnu pazeist piec spolvys, cylvāku – piec draugu.

Putrys vīn paieds, sīna napīpļausi.

*Pīter, puika, pajem plīnti, pastaigoj pa peiļu pūru, pīšaun
peiļu, puornes papam, paps par peilem pasceis “paļdis!”*

Ni puori puorkuopt, ni apleik apīt.

Pa dīnu pylns, pa nakti tukšs.

Palels puļceņš vuškeņu ād pūra sīneņu.

Pīcys bolkys vīnu ustobu taisa, vysys pīcys puori palīk.

Spuornus pleivynoj, bet palīk iz vītys.

r – r – r!	krā – krā!	roti	brauc	trauks
brr – brr!	krū – krū!	krota	ryuc	draugs
trr – trr!	raibs – raibale			rabarberi
rauš	rauda	ritēt – rītēt		reit
grauž	raudive	rīts – reits		pareit
sprauž	rauduot	rīt – reit		aizpareit
rudzi – ruguoji – rudzaite – rudzsuole			rūze	
rūčinīks – runkuļš – rupucs			rūžu krūņš	
vuorna – krauklis – skūsvuorņš			bar – kar – var	

Ir rudiņš. Rudinī siej rudzus. Dreīži radzoma zaļa rudzsuole. Rudzi par zīmu puorzīmoj, vosorys suokumā savuorpoj. Rudzūs redzim ari rudzupučis. Seņuok rudzus pļuove ar sierpim, vede iz kulu, kur kiule ar sprygulim.

Piec nūplautūs rudzu teirumā palīk ruguoji. Ruguoji ir osi, bet mes losom pa jim izbyrušuos rudzu vuorpys. Teirumā nadreikst palikt nivīna vuorpeņa.

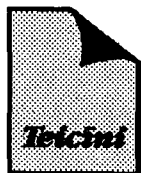
Mīžu vuorpa gauži raud,

Pi celeņa gulādama:

Ni juos redz oruojeņš,

Ni oruoja leigaveņa.

Rancāni, Ratinīki, Rāzna, Rejnīki, Romuli, Rudzeiši,
Ruguoji, Ruskulova, Ružyna, Rūbežnīki, Rūzinīki.

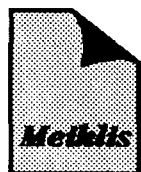
Ar pīri myura napuorsissi.

Lobuok ar gudru izgaisynuot nakai ar duraku atrast.

Reits gudruoks par vokoru.

Rūšņojās kai zuopers perekļi.

Zyrga augums, kumeļa pruots.

Cārtu myurī, izcārtu sudobru, cārtu sudobrā, izcārtu zaltu.

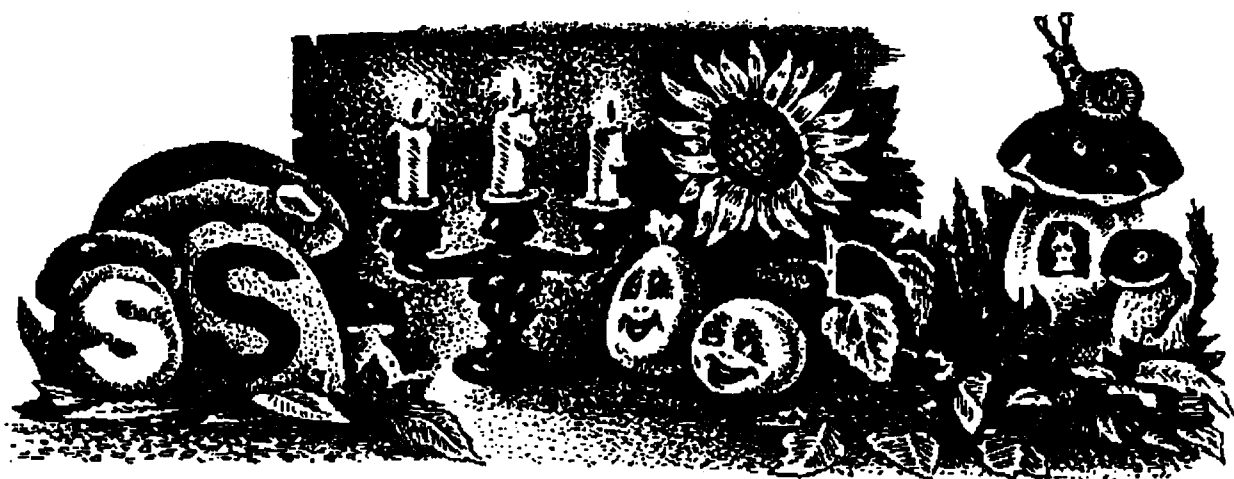
Dīnu nakti skrīn i ryuc, i nikur navar aizskrīt.

Veirs dūbē, buorda uorā.

Vierss klāvā, rogi uorā.

Zyrgs skrīn, grūži stuov.

si – si – si!
se – se – se!

sēt – sasēt
sīt – sasīt
slīt – saslīt

seši
septeni
symts

sēst – sasasēt
sist – systs
sistīs – sasasist

saaugt – sabiert – saīt

samest – samasts

samoksuot – samoksuots

seļs

sieļs

suoļs

sāks

seiks

sīks

sars

sārs

sīrs

es

nas

nes!

sīksta

seiksta

svīst

sveist

suoni – suonūs

sadli – sadlūs

sisīns

sysynuot

sumastivs – susātivs – septembris

sandalis – skutelis – stabulis

slēpis

slidys

skaps

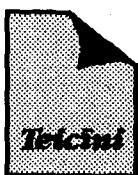
skusts

Sastdīnē muote sīn sīru. Lai sasītu sīru, atsylda bīzū pīnu, salej marlis kulē i nūtacynoj. Tod sīru lik zam akmiņa sīrineicā. Kod sīrs nūsamīdzs, Stass tū pakar saulē, lai kolst.

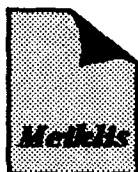
Svātkim muote taisa vuoreitū sīru. Bīzajam pīnam dasyt ūlu, damat čymunu i vysu samaisa. Tod lik iz guņs i maisūt sylda. Piec tam izguož iz škeiva, lai atsaļ.

Sīru sagrīž nalelūs gabaleņūs. Ar sīru cīnej gostus. Sātys sīrus bīži ād ari sātys ļauds.

Saksoni, Sakstagols, Sauliskolns, Sivers, Sīnupe,
Sylajuoni, Skaista, Styglova, Stolerova, Strodi, Strūžāni,
Susekli.

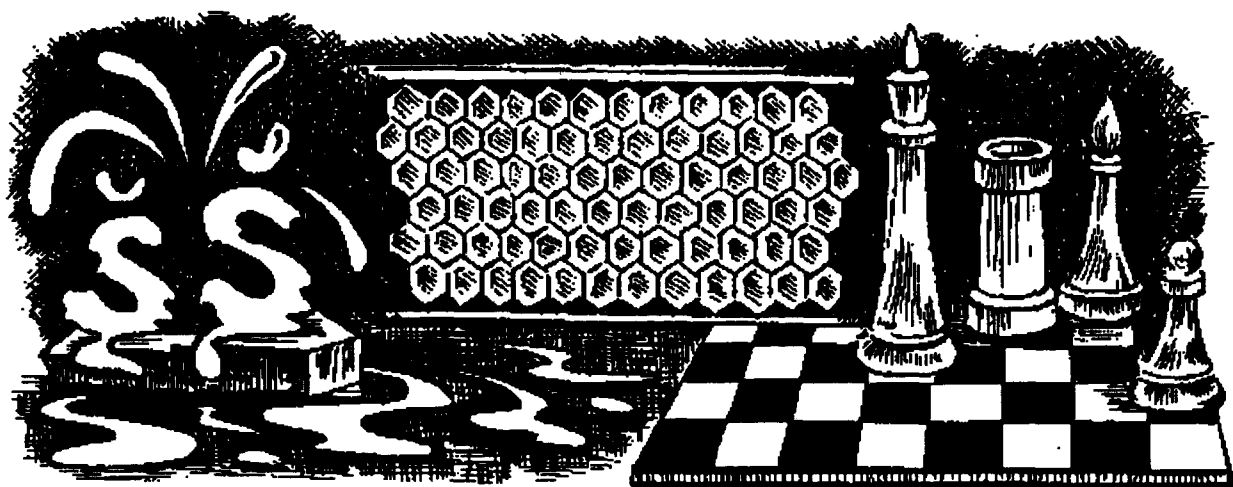

*Kas runoj, – siej, kas klausuos, – pļauj.
Na vyss ir zalts, kas speid.
Sova susātiva napuorlieksi.
Struodoj da svīdru, paiessi da seita!
Sunš sirdeigs paieds, cylvāks – naieds.*

*Rudiņ pīdzymst, pavasar nūmierst, izaver kai stykls.
Saleics, sakrups, pi kolna molys pīsaspīds.
Sasīts zaglis lynuojā.
Sytuos, sytuos i pasakuore.
Vīnam strodam septeni bārni, kotram bārnām sovaids vuords.*

š – š – š! še tev! šys šite kas šņūre plieš
 kuš – kuš! ša, jem! šei šaurs kaš tieš

škie! šūgod – šūnakt – šūreit – šytūreiz

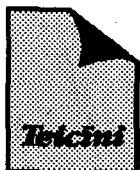
škārsceļš škeivs škieršli škierzlots plašs
 škārskūks škeibs škūrstyns škierzlatenš svešs

šaut – šaušona – šuoviejs šyupošona šokolade
 šyut – šyušona – šaucs šketeriešona šoseja
 škeļt – škeļšona – škalts škiruošona šlipse
 škeist – škeiššona – škeidūns šlakstiešona

Šūpavasars leļš škeidūns. Tyuleņ piec pasamūššonys paprišku izskriņam uorā. Šūreit snīgs pavysam šautrs. Upē šolc iudiņš, škeļās lads. Šūnakt suokušis poli. Iudiņa šņukšonu dzied tuoli. Šauruokuos vītuos sasapriđuši ladi. Jī šyupojās i džingst, cikom nasaškāloj i naizškeist.

Mes īmam iz školu pa atsalaidušū snīgu. Šlakst vīn. Školā asam īsaroduši laikā, bet na vysī bārni šudiņ ir školā. Škeidūns i poli!

Škaune, Škeļtini, Škerbiškys, Škierškuoni, Škilbāni,
 Škutāni, Škiell, Šmeill. Plešova, Pliešova, Stašāni,
 Vuškusola.

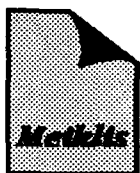
Goduos, ka i vuškys boduos.

Sasadzārušam sevkurs (kurs kotrs) ceļš par šauru.

Šauri sašyutys drēbis kruši pleist.

Šyup kū šyudams, aizmet mozgu.

Šyupojūt bārnu, šyupoj i mīgu.

Mozs veireņš, odotu kažuceņš.

Škārgateņa mārgateņa, ni poša ād, ni cytam dūd.

Voska kažuceņš, lynu krekleņš.

Vuška na vuška, bet reizem nūcierp.

Zaļš zīm, zaļš vosor, ni lopu lopoļ, ni zoru zoroļ.

tū – tū!	tuk – tuk!	tāvs – tīvs – tyvs – tovs	tod – tolka – torts
tai	te	tik	tī
taipat	tepat	tikt	tīpat
taiseit – attaiseit			traukt – tryukt – trauktīs
teireit – atteireit	tynu		treis – trejotā – trejkuojs
teit – atteit	tiņ		tiņte – tiņneica
turēt – turētīs	tyn		taburete – termometrs
tase – taseite	telts – telteite		tuoss – tuostēna
teine – teineite	tylts – tiltenš		taure – taureite

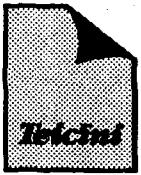
Voi asat skaitejuši, kai Tuolovys taurātojs, ar tauri taurādams, izgluobe sovu tautu?

Latvišu tautai savuokts daudz tautys dzišmu, puosoku, nūstuostu i teiku par senejim nūtykumim. Kotrai vītai ir sovs vuords, par cytom ir teikys i nūstuosti. Tei vysa ir tautys atmiņa.

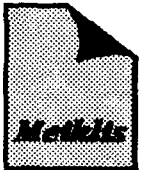
Kai sauc tovu cīmu (solu), tu zyni. Kai tyveimū upi, azaru, pļovu, mežu? Kaidus nūtykumus atguodoj tovs vacaistāvs ar vacūmuoti? Cik dzeiva ir tautys atmiņa tovā pusē?

Voi tu ari zyni, kaidis ir tova nūvoda tautys tārps? Kai tū var izzynuot?

Tartaks, Taudejāni, Taunoga, Teiču pūrs, Teivāni,
Teteri, Tilža, Trūli, Trūpi, Tukāni, Turki, Tutunova.
Rontorta.

*Ar ūtra svīdrim vīgli iztikti.
Kaida muote, taida meita.
Kaidis tīsness, taida tīsa.
Kotra gūvs sovu teļu laiza!
Trameigs zyrgs i nu pacalta piersta beistās.*

*Kas var tāva zyrgu saturēt, muotis jūstu salūceit?
Pret kolnu upeite tak.
Symtacs azarā.
Tīva, gara tāva jūsta, navar pyurū salūceit.
Tu ej tī, es īšu te, iz putrys kotla sasatiksim.*

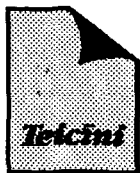
u – ū!	un	guņš	muns	mute	usne – ušņu
urā!	nu	suņš	puns	putns	upe – upu
	tu	ustoba	uzroksts	uzvuords	četrū
	umai	ustobu	uzrokstu	uzvuordu	pīcu
bur	oku	sokumi – sokumu – sokumus			sešu
dur	roku	kūzuls – kūzulu – kūzulus		uzpurņš	
	losu – laseitu	guļu – gulātu		mutuļš	
	rokstu – roksteitu	puškoju – puškuotu		mutuļuot	

Upis krostā kupls ūzuls. Seņuok taidūs ūzulūs lykuši bišu kūzulus.

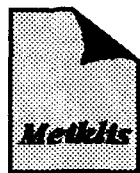
Upis ūtrā krostā aug daudz avīkšu i upynuoju. Šudiņ Jule ar Ļuci īt laseitu avīkšu ūgu. Suokumā juos uzmaneigi puorīt kuoršu laipu par upi. Kur suocās kryumi, verās, lai nuotris nasadzaldātu kuoju.

Salasejušys pylnus traukus smuordeigu avīkšu, muosys mudri īt iz sātu. Muote ustobā kur guni i vuorej īvuorejumu. Zīmā vysa saime gordu muti ēss meitiņu laseitūs ūgu īvuorejumu i dzers līpu voi kaidu cytu zīdu teju.

Undrukāni, Unguri, Upinīki, Upmola, Užynkolns. Dupurova, Dvorupe, Puduli, Punculi, Punduri, Rubuli, Ruduši, Zukuli, Žubuli.

*Kai suni baroj, tai suņš klausa.
Kas uboga bārnām kriejuma kļocku dūs?!
Nasper guņtenis ar kuoju!
Suņš suni pa astei pazeist.
Ubogs nu uboga vāzys prosa.*

*Čaulu ād, kūdulu svīž zemē.
Kačs iz vacumu, nogi iz osumu.
Kas naškrīn pret kolnu?
Palāks suņš, palnūs gulādams, ņūrd.
Zalta puče cītumā.*

ui!	vui – vui!	puiss	smuidrs	vuiceit
cui!	avui – avui!	vacpuiss	suits	vuiceitīs
fui!	pui – pui!			

puika – puikalāns – puiškyns

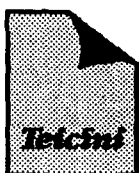
muita – muitnīks	kuitala
muiža – muižinīks	puskuitala

Puikys i meitinis vuicuos školā. Škola atsarūn vacā muižā. Vēļ šuo godu symta suokumā muižā dzeivuoja vacs pūļu muižinīks. Ap muižu aug vaci ūzuli – cyti smuidri, cyti žuburuoti. Muižys prīškā ir ari Dīva kūceni i pučis.

Bārnus vuica nazcik školuojuoju – kotrs sovu prīkšmatu. Dzīduošonys školuojuoju vakar stuosteja par suitim. Viesturē bāрни skaiteja par rūbežom, muitu i muitnīkim. Par lobu vuiceišonūs kotrs školuojuojs bārnus paslavej.

Vosorys breivlaikā puikys i meitinis paleidz vacuokim apdareit sātys i teiruma dorbus. Avui, avui, cik daudz sātā vysaidu dorbu!

Borkuici, Buiviši, Eversmuiža (ari Veresmuiža), Kuikys,
 Muiziniki, Nīdermuiža (ari Nīdramuiža), Tenismuiža,
 Zuiči, Žmuidzyni.

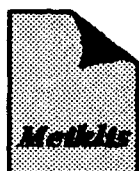
Cuoļs vuica vystu perēt.

Kuo tāvs ar muoti navar izvuiceit, tū pasauļs izvuiceis.

Navuici vuiceita!

Pylns vādars iz vuiceišonūs kūrls.

Puikys godūs mīgs kai mads, veča dīnuos – caurs kai sīts.

Lela muiža, vysapleik lūgi, kas īškā it, uorā nateik.

Moza, moza muiža, ni durovu, ni lūgu.

Smuidrs, smuidrs ūzuleņš, zalta pūga gaļveņā.

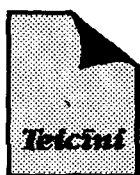

uoda	uorisks	uobeļe (uobeļneica)	oruojs	uordi	
uorā	uormola	uobeļs (uobuļs)	uorsts	vuordi	
uozs	uorīne	kuo – tuo – nikuo	pruots	puorts	
muosa – muoseica		kuoja	kuots	muols	nuoss
muote – vacuomuote		muoja	ruoda	vuols	tuoss
vuorti – vuorteit			buols – buola – buolais – buoluo		
mozuo – leluo – jaunuo			tuols – tuola – tuolais – tuoluo		
mozuoks – leluoks			buoluokuo – tuoluokuo		

Pi muojys uobeļu duorzs. Uobeļu duorzū sauc arī par suodu. Uobeļu duorzā daudz uobeļneicu. Uobeļneicuos uobeli – sorkoni, smurdeigi. Suodā zaļoj jaunuo zuole. Arī otuolā sakrituši uobeli. Cyti uobeli ir tuorpaini. Tī nūkreit pyrmī.

Aiz uobeļu duorza uoriski bārzi. Bārzim ir bolta tuoss. Nu bārzū tuoss muns bruoļs Juoņs muok taiseit vysaidys vuocelēitis. Nu cytys tuoss vuocelēite izīt mozuoka, nu cytys leluoka. Mozuokajuos vuocelētēs mes losom meža ūgys. Leluokajuos vuocelēs var laseit pat uobeļus. Bruoli par juo vuocelēitem teic gon vacuomuote, gon muosys.

Uobeliškys, Uobeļova, Uodigāni, Uorinskī, Uorneicāni.
Bogduoni, Brukuoni, Dyunuokļa azars, Pluocini, Soluoji,
Soluojs (azars).

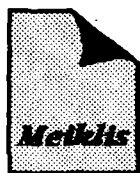
Cik pruota, tik i ruoda.

I sorkonam uobeļam vydā var byut tuorps.

Svešys muotis vuords osuoks par sovys muotis puotogu.

Uobeļs nu uobelis tuoli nakreit.

Vuorna vuornai acī nakņuobs.

Izcyluots, sasukuots, vuorda gaida.

Jaunova pusgodu iz vīnys kuojsys stuov.

Kuoju nav, spuornu nav, na gaisā, na zemē, bet skrīn kai lūde.

Skrīn luocs ryukdams, boltu snīgu putynuodams.

Uodu uodom apkluots, kas tuos uodys plieš, tys osorys slauka.

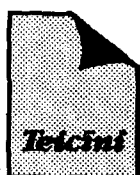
ū – ū!	ūla – ūļš	ūsa – ūsys	ūsta	ūgys
mū – mū!	sūla – sūļa	ūss – ūsa	jūsta	ūguot
tprū!	pūrs – prūds	ūst – ūža	pūsta	pūgys
ku – kū!	kūrc – tūrc	ūrbt – ūrbu		pūguot
nūkust – nūkūst	nūlyuzt	lūpu – lyupu	ūzuls	
nūadeit	kū	nūpyust	pūdu – pādu	kūzuls
nūaust	kū – tū			
ūtrs	ogūrcs	nūit ūtrureiz	jūkūs	rūbs
sprūsts	kūrmuļš	nūbraukt catūrtureiz	kūkūs	zūbs

Uorā pavasars. Ūsā (ūšu audzē) naaizsmokdama kiukoj dzaguze: “Ku-kū, ku-kū!” Ka dzaguze ikiukoj plykūs kūkūs, byus boda gods. Šūgod boda nabyus: vysūs kūkūs jau zalis lapenis. Vīneiģi ūss ir nūkaviejs, bet ūss nūvāloj vysūs pavasarūs.

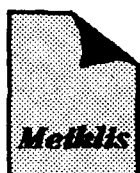
Gūvis klāvā vairs nav nūturamys. Juos ūšņoj gaisu i mauroj vysaidūs bolsūs: “Mū-mū-ū-mū!” Dreiži gūvis byus juodzan gonūs.

Ari mozūs ganēnu dorbi jau suokušis. Naseņ jī bārzūs voi kļovūs ūrbe sulys. Kod sulu laiks beidzēs, ūrbumus kūkūs jī, prūtams, aizsyta ar kūka tapēnom.

Ūglinīki, Ūgļova, Ūgrinīki, Ūšinīki, Ūzulaine, Ūzuleni,
Ūzulmuiža, Ūzulova, Ūzuļnīki. Krūgasāta, Pūdnīki, Tūci.

*Aug dāli kai ūzuli.
Kūks nakreit ar pyrmū ciertīni.
Kū ļauds, tū cylvāks.
Na tev vīnam raiba gūvs!
Ūdu borā tics, pa ūdyskam i dzīdi.*

*Jam nūst, bet palik leluoka.
Kūks vīnā pusē, kūks ūtrā pusē, pa vydu īvad spolvainu.
Pasyt ladu, atrūn sudobru, pasyt sudobru, atrūn zaltu.
Sorkona kūrpeite, bolta kuojeņa.
Ūzula gaļdeņš pūrā īsvīsts.*

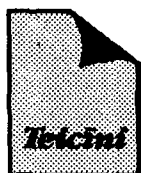

vei!	vasals!	vabale	vacs	vacuoki	vāls	vucyns
voi	vasaluotīs	vasars	vace	vacaistāvs	vuols	vuška
voi – voi!			vecs	vacuomuote		
vara	vāze	vīn	veile	velēt		vest
vārā	vāss	vīns	veize	veilēt		viestule
		vīnuot	veitūls	vielēt		viesture
veirs	vierss		vuords	voskuot		vaivierni
viers	vieršni		vuorpa	vosks		vieveri
vierss	viersroksts		vardive – vardivāns			vuovere
	vys – vyss – vysi – vysai			svātki – Vosoryssvātki		
nav – tev – sev				svāts – svātdīne – svētēt		

Vosorā zīd vysaidys pučis, bet vyzbulis zīd tikai pavasarī, vieršni – rudinī. Pavasarī zīd arī veitūli, veiksnys, vīšnis, šlivys. Vosorā vuorpoj rudzi, kvīši, mīži.

Vosorā vysod daudz dorba. Šudiņ muote cārp vuškys. Vāluok, zam vokora, jei mozguos vylnu. Veņa velej vysu drēbis, Vile ar Vali revej. Šudiņ vīgla reviešona – piec leita vuorpota i vyrza vīgli izaraun. Vaļuks vysu laiku paleidz tāvam. Jī vairuok doruos pa klāvu.

Vabale, Vacpiļs, Varakļuoni, Viļaka, Viļāni, Vylcāni, Vylkova, Vonogi, Vuorkali, Vuorkova, Vuoveri. Rūdovi, Rūdovu kolns.

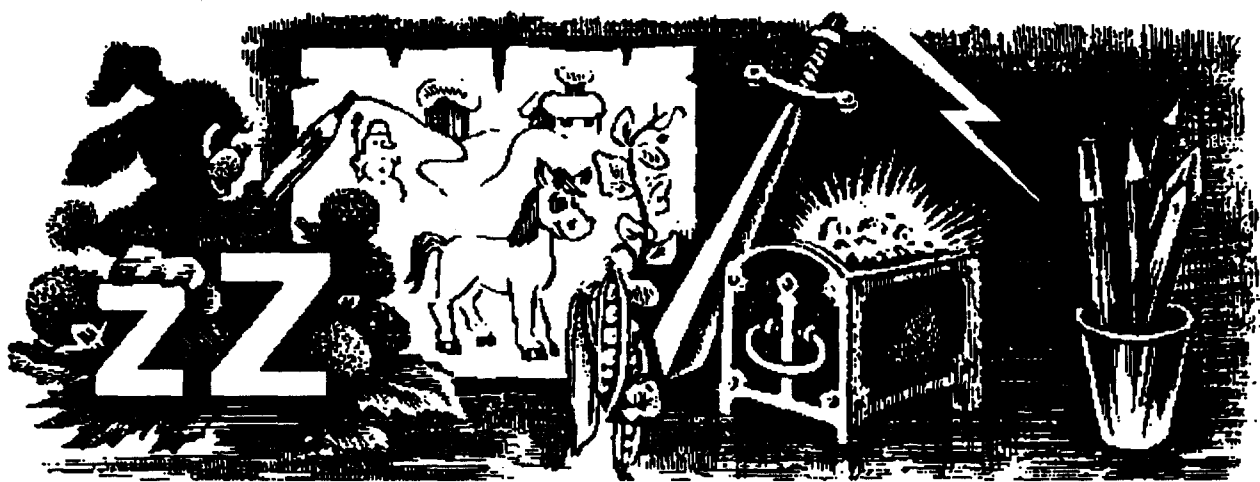

*I vardive peikst, kod viersā myn.
Nu vīna vierša navar diveju uodu plēst.
Vierss pi volga, veirs pi vuorda.
Vīna vuška brāc, vysys daboj.
Vīns vacs vuocu vecs vuordā Viņcs vīnā vālā vosorys vokorā
vede vasalu vazumu vuoreitu viežu.*

*Kas vosorys vydā kažukā staigoj?
Vacs, vacs veireņš vysim dybynā verās.
Vīnai vystai četri daguni.
Vysim meils i pateikams, bet nivīns navar viersā vērtīs.
Vucyns vierša vādarā.*

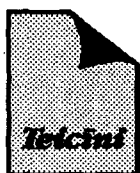

zam	zaļš – zaļnot	začš	zeile	zierni	bez	ezs
zams	zuole – zeļt	zeče	zeimuļš	ziernaite	moz	mīzs
zīdi – zīdēt – zīdūņš		zīma – Zīmyssvātki		zyrgs	zūbs	
zyls – zilinis – zylynuot		zīmeli – Zīmeļu zvaigzne		znūts	zūds	
	zivs – zylvu zveja			zibiņš – zibinēt		
zuole	zviers	zūss	zviergzdi	zīpis – pazīpis – zīpēt	zuoboks	
zors	zvons	zūsyns	zveinis	zynuot – tu zyni	zlaukts	

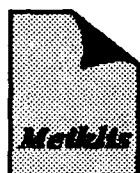
Latgola ir azarim boguotuokais Latvejys nūvods. Jū bīži sauc par zylūs azaru zemi. Azaru te daudz – gon lelūs azaru kai Rāznys voi Lubuons, gon sytmim mozuoku ezereņu. Pazeis-tamuokī azari vēļ ir Sivers, Dreidzs, Rušyuns, Cireits, Cyrms, Jezynks, kai ari Ludzys, Dagdys i Eša (Eža) azars.

Myusu azari ogruok beja boguoti zivim. Lubuonā zvejnīki zvejuoja zušus, leidakys, škaunadzis, kugrys, Rāznys azarā – plaužus, Siverā – zušus. Zylvu zvejai zvejnīki lītoja vysaidus teiklus – pošu magžtūs bradiņus, tynus, simtis, oborus. Teiklus megža ar magztivi. Zušu zvejai zvejnīki lyka tačus. Zvejnīki moz kod atsagrīze krostā bez zylvu.

Zalāni, Zaļmuiža, Zeili, Zeileva, Zeizis, Zepi, Zylupe,
Zīmeļovka, Znūteni, Zosna, Zundāni, Zviergzdine.

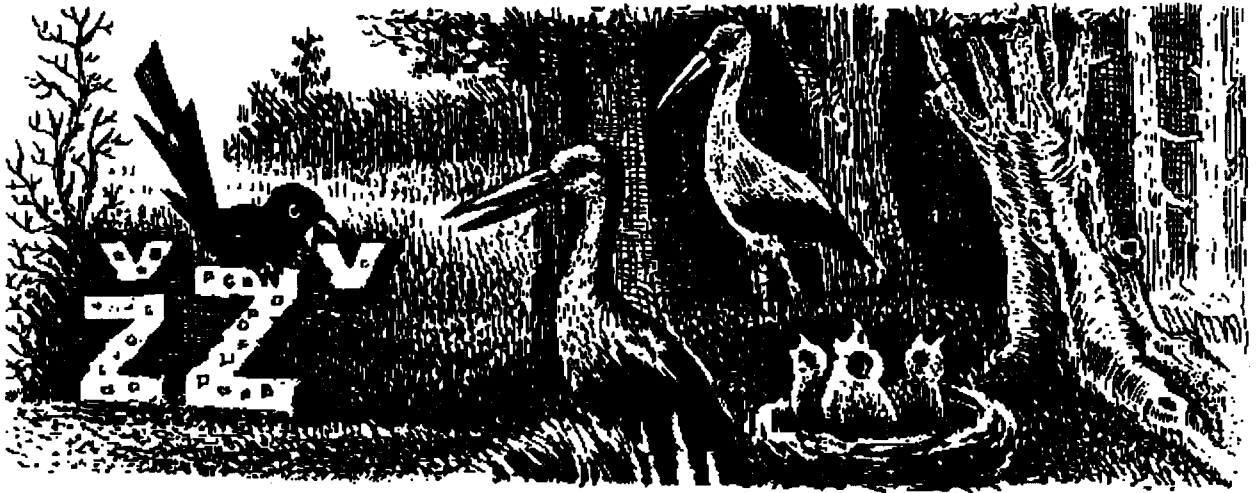

*Ād kai zyrgs, bet dora kai zvierbuļs.
Maizeite nikur nav bez gorūzys.
Pa zyrgam i vazums.
Sasīsi vazumu kai zagli, atsīsi kai bruoli.
Zuoboks veizei nasaklona.*

*Dzeivai muojeņai sudobra jumteņš.
Moza, moza muoseņa, symts daļderu mugorā.
Zalta zirkliis azarā.
Zyla gūvs zemi laiza.
Zyrgs zvīdz, guņs mutē.*

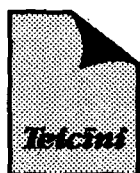

žū – žū!	žabārklis	žogors	žubeite	žuburs	
aijā žū – žū!	žālums	žogota	žūklis	žugure	
žurka	mežs	žuova	žyužuot	žvadz	
žurnals	myužs	žuovuot	žyužynuot	žvyrs	
			žyužuons		
bīži	grūži	grūzu	ezs – eži – ežu	rūžu	buož
brīži	gryuši	grūžu	nazs – naži – nažu	veižu	guož
bužynuot – kužynuot – mužynuot – vužynuot					

Aiz dzelzceļa pi žvyra kolna dzeivoj žugure. Žugure perekli taisa nu zoru. Ari žogotys bīži taisa perekļus nu zoru. Žugurei bīži paleidz cylvāki: nūgrīž kūkam viersyuni i izlik vacu rotu skrytuli. Malnuo žugure dzeivoj mežā i sovu perekli taisa kūka žuburā. Prižu mežūs dzeivoj žubeitis, bet žogotom pateik kryumi. Putnu perekļūs ir sylts. Uorpusē viejs vīn žyužoj.

Žaunerāni, Žeiguri, Žeikari, Žogotys. Bolūži, Brīžova, Greiži, Makuži, Ruži, Rūžupe, Tūmuži, Zīmaiži.

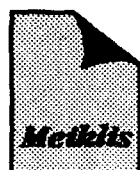
Pistā iudini gryuž.

Plyks kai bazneicys žurka.

Seikais bīži izriž kryutis.

Tam mēle kai požogs – vysur buožās.

Ūžu ar iežu var apmuoneit, bet vādara navar.

Meža uožam lynu buorda.

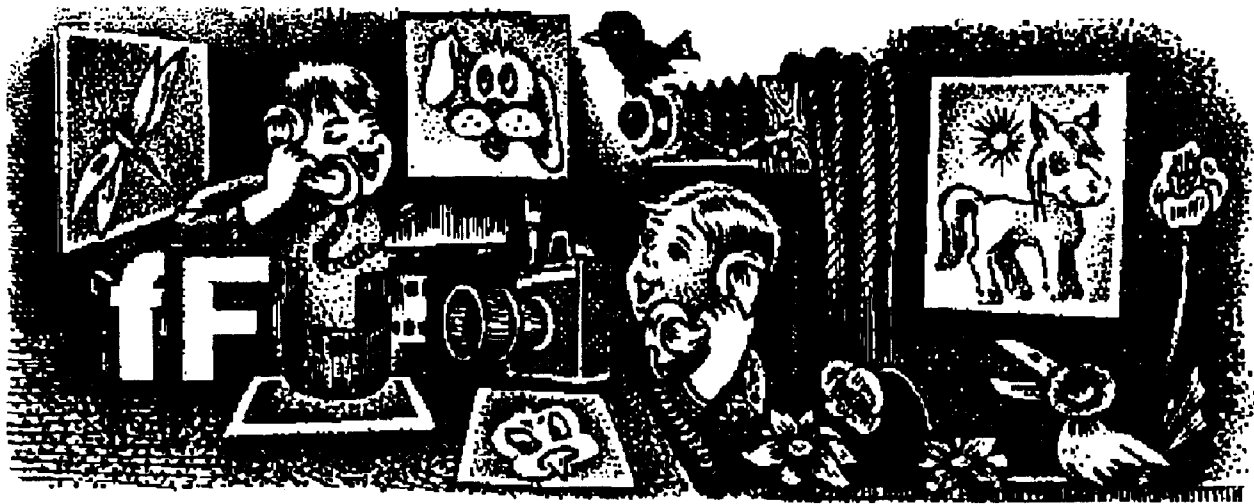
Mežsorgs garuoks par mežu.

Narej, nakūž, bet vydā nalaiž.

Žabārklū gaspaža vysus teirumus apdoncoj.

Žuburs pi žubura, aste pi astis.

fui!	fabrika	februars	filma	kofers	futbols
tfu – tfu!	fauna	festivals	filmeņa	šofers	fosfors
tafele	flauta	filtrs	folklorā – fantastika		
vafele	flomasters	finišs	telefons – magnetofons – mikrofons		
trifele	flote	fizika	kefirs		
forele		alfabets	zefirs		
frizīrs – frizēt – frizura – frizātive			ferma – firma – forma		

Alfreds struodoj fabrikys “VEF” filialē, kur taisa telefonus. Vokorūs Alfreds runoj pa telefonu ar savu draugu Fraņci. Fraņcs ir fotografs, i jam ir lobs fotoaparats. Vakar Fraņcs ilyka fotoaparātā jaunu filmeņu. Draugi kūpā ar šoferi Feliksu brauks atsapyust Feimankys krostā.

Moza, moza sīveņa, franciski runoj: “Žagfut, žagfut!”

Fabriki,	Feimani,	Feimanka (upe),	Felicijanova,
Franapole,	Froli.	Bonifacova.	

ha – ha – ha! tai smejās mozi puikys

hi – hi – hi! tai smejās mozys meitinis

ho – ho – ho! tai smejās leli cylvāki

he – he!

halo!

uh!

himna

hercogs

haizivs

honorars

hipnoze

hokejs

hercogiste

hibrids

horizonts

hipodroms

hidra

horoskops

histereja

hektars

hiena – higiena

herbarejs

tehnika

cehs – šahs – krahs

halva

hermetisks

Lobam zemnīkam vajaga daudz hektaru zemis i vysaidys tehnikys. Henrihs, Vilhelms i Heronims seņuok struoduoja kolhozā, tagad jī ir zemnīki.

Vyslobuok veicās Henriham: jys ir bejušais mehanizators i labi pazeist tehniku. Henrihs izpaleidz draugim ar tehniku i padūmu.

Kod atīt zīma i mozuok dorba, draugi saīt kūpā ari vokorūs. Jī verās hokeju, spēlej šahu i puorrunoj nūtykumus pasaulī.

Cik hektaru zemis apstruodoj tovi vacuoki? Voi jim ir tehnika?

Juhniki,

Juhnova,

Kuhari,

Kuhva (ari Kūkova),

Marhileviči,

Pahatnīku pussola.

MEIKĻU ATMINIEJUMI

(cipars ryndkūpys suokumā nūruoda lopyspusis)

13. Ustoba; baļva; ausšona; vabale.
15. Laiva i airi; ģva, Īva; viezs; oka; rugaite.
17. Vušku cārp; spriež; vylna; leita muokūņs; velej.
19. Saule; sīna gubys vīta; okys svērtē; uordi rejā; palāda.
21. Mōgonys gaļveņa; guļbs (zūs); gruomota; gūvi slauc; būrkuons.
23. Plitys dzeļži; vušku cārp; cymds; skrytuli; ar odotu šyun.
25. Zeči oda; kačs; bize; susātivs; syunys storp bolkom.
27. Ūzula zeile; steņderi i durovys; dīna i nakts; ar saudekli auž audaklu; gūvs.
29. Rateņa spēle; vušku cārp; golds; rudzi; dodzs.
31. Putns perekli; zuodžs; zuodžam; audakls.
33. Ūla; lynu suseklis; nedeļa; kanepē; tesmiņs.
35. Pupa; zyrgs; sīnu pļauņ; pļautivs; lads.
37. Auzys, sasārtys ceplī; viejs; cybuli laupa; spryguli; buca.
39. Gradzyns iz pfersta; apeiņu steiga; suņs; gaisma; izkaps.
41. Acis; dziernovu akmini; zirklis; atslāga pierstūs, slādzūt durovys; gruomota.
43. Viezs; viejs; ūglis ceplī; mygla; mieness i zvaigznis.
45. Mygla; suoļs; pārkiuņs; iudīna sītā; susātivs.
47. Īva; slīcis snīgā (zīpēs zīpejās); vysta (kuopusta golva); dyumi; susātivs.
49. Juotņiks i zyrgs; atbaļss; odomuos odotys; lyni zīd; stykli ar kūka ramim.
51. Pierts kruosne; ryuss; pokovus; pliešys kaļvē; sieņs.
53. Cymdi; juotņiks i zyrgs; spryguli; rateņa spēle; škūrstyns.
55. Apeiņš; mīgs; sīnys stuņdinīka vuolis; lūgs; apeiņš.
57. Gods, mienieši, nedelis, dīnys; azars i lads; pomeļņiks (požogs) paceplī piec cepļa slauceišonys; mute i zūbi; ūglis ceplī.
59. Izkaps sapļauņ vuolu; zyrga lūks; kačs; komuļs; cyuka.
61. Mēle mutē; mygla; peipe; tiņte; atslāga.
63. Nuokūtne; soltums; krāsls; nu susātiva; nu nuovis.
65. Kuopusta golva; rīksts; zūbi; dzērvine; cylvāks nūmierst, vuords palīk.
67. Zīma i vosora; bite; mogonys golva ar sāklom; bite (ūds); guņs.
69. Nūvacoj; stuņdinīks; atbaļss; lūgs sveist; vātra.
71. Susātivs; capure; sīnys bolkys iz pūra syunu; odomuos odotys; patmalis.
73. Ūla; upe; rutks (grīziņš); seja; upe i krosti.
75. Lads; daguns; sīrs; spryguļs; nedeļa.
77. Ezs; atslāga; svece; pļova; aši.
79. Viejs i ceļš; gūvs dzer; teikls; ceļš; syksna ap vādaru.
81. Uobeļs; slūta; upe; patmaļu akmiņš; guņs ceplī.
83. Teikls; ūla; lyns.
85. Apstruoduota zeme gaida sāklys; kuopusta golva; viejs; dziernovu akmiņš; cybuļs.
87. Dūbi rūk; zyrgs īlyukšūs; ūla; avīkšu ūga; mēle.
89. Vuška; sliksnis; spylvyns; saule; vylnys zeče zuobokā.
91. Zivs zveinis; zivs; viezs; izkaps; šuovīņs.
93. Spriežamais rateņš i lynu kūdeļa; slūtys kuots; atslāga; ecēža; labeibys zuords: žeperi i vuorpys.
94. Žogota.

J.Cibulis, L. Leikuma
Latgališu ābece (lementars)
1. daļa

"LIELVĀRDS", Lielvārde, 1992

Sabiedrība "Lielvārds", 228321, Lielvārdē, Gaismas ielā 1.
Reģ. apliecība Nr.2 – 0686. Iespiests valsts uzņēmumā
"Madonas tipogrāfija", 229220, Madonā, Saieta laukumā 2.
Pasūt. Nr.750:1